

Sõjaasjanduse ajakiri

Sõjaväe Ühendatud Oppeasutuste
№ _____
RAA...
...U

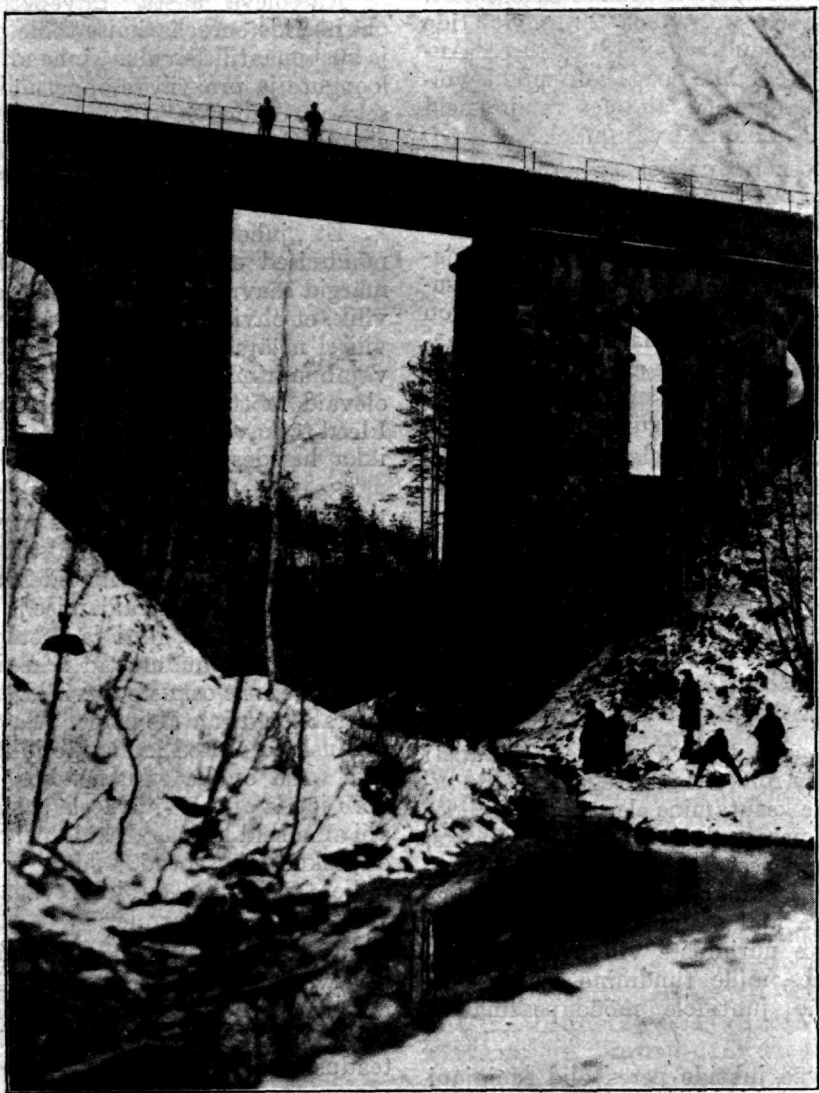
SÕDUR

№ 4.

Laupäeval, 29. jaanuaril 1927.

IX aastakäik.

VABADUSSÕJA PÄEVILT.

TUDERNA RAUDTEESILD — VASTSELINNA JA PIUSA JAAMADE VAHEL,
KÕRGEIM EESTIS — SÕJAVÄE KAITSE ALL.

Hind 20 mrk.

SISUSTIK: M. T.: Ohvitseride raamatukogud. — A. T.: Märkeid artikli kohta „Ohvitseride raamatukogud“. — Kapten Plesums. (Uus Läti sõjaväe esitaja Eestis). — J. Kasak: Raudtee sõjaväe teenistuses. — O. J-n.: Näitlikkudest taktikalistest väliõppustest. — V.: Kahurtule mõju kindluste peale. (Verduni lahingu õpiseid). — Kustas.: Kahjuks aga... — E.: Šveitsi riigikaitse organiseerimise meetoditest. — Sõjakirjandust. — Sport kaitseväes. — Kroonika.

Ohvitseride raamatukogud.

Kindralstaabis on praegu kokkuseadmisel raamatute nimekirja ohvitseride raamatukogudele. Töö aluseks vajas ta ülevaadet meie praegustest ohvitseride kogude raamatukogudest. Andmete saamiseks korraldati 22. ohvitseride kogus ankeet. Saadud senini 12 vastust. Ankeedi korraldajate lahke loaga oli minul võimalus tutvuda kogutud andmetega ja neid kasutada nüüd „Sõduri“ veergudel.

Ankeet koosneb neljast peaküsimusest: 1) raamatukogu, 2) lugemislauad, 3) kavatsusi raamatukogu ja lugemislaua alal, nende teostamise võimalused ja 4) üldiseid muljeid sõjateaduslike kirjanduse tarvilikkuse ja tema kasutamise võimaluste kohta. Esimene küsimus on jaotatud allpunktidesse, mis käsivad raamatukogu arvilist, sisulist ja ainelist seisukorda ning mõningaid andmeid ehk muljeid ohvitseride keelteoskuse ja raamatukogu tarvitamise üle.

Ehk kiüll kõik ohvitseride kogud pole ankeedi peale veel vastanud, siiski juba olevate põhjal kujuneb ülevaade raamatukogude ja lugemislauade seisukorrast, mis ühtlasi näitab, kui võrra meie ohvitserkond on varustatud temale õppe- ja eneseharimise töös hädatarvilise kirjandusega. Ankeet on õnnestunud.

Nagu igal erialal nõnda ka ohvitserkonnal on sõjateaduse alal kirjandus peallikaks teadmiste täiendamiseks ja värskendamiseks.

Ilmasõda andis tugeva tõuke sõjakunsti arenemisele, ilmus rohkesti uusi tegureid lahinguväljale ja seniste kasutamine elas üle põhjalikke muudatusi. Ilmasõja kogemused on aluseks, millele rajanevad pealesõjane sõjateaduse arendamise suun, sõjatehnika ja kaitsevägede väljaõpe. Juba sõja ajal alanud ja ikka veel edasi kestvate rohkete uurimuste vili avaldub vastavas kirjanduses, mille tundmine ajakõrgusel seisva kaitseväge juhtidele mõödapeasmatult tarvilik.

Meie kaitseväge juhtide peres olid seniajani sõjateaduslike kirjanduse lugemisele ja uurimisele õhutajateks loengud, mida väeosades korraldati oma ohvitseride poolt Kindralstaabi poolt üles seatud teemide piirides. Töö kandis juhuslist laadi. Kuid tagajärjed olid. Vähe-malt sellest ajast peale märkame nõudmise kasvu kirjanduse järele ja ohvitseride kogude raama-

tukogude tekkimist ning seal seni ainuvalitsejana püsiva ilukirjanduse kõrvale sõjateaduslike osa kujunemist.

Käesoleva aasta talveperioodi algul on ohvitseride eneseharimise tööle pandud kindlam ja süstemaatilisem alus „juhenditega ohvitseride loengute ja praktiliste õppetundide korraldamiseks väeosades“. Tubli tõuke andsid ka läinud aastal Kindralstaabi poolt korraldatud kultuuriselgitustöö ja raamatukogu-korraldajate kursused.

Et „juhendites“ üles seatud põhimõtted ja nõudmised ellu peaseksid ja oma kõrged eesmärgid saavutaksid, selleks on algnõudena tarvilik, et ohvitseridel oleks vastav kirjandus tarvilisel määral kasutamiseks. Iga teadusemees vajab uurimiste ja tööde juures juba olemas olevaid mõtteid, tarvitab allikaina kirjandust. Ideed tärkavad ja peasevad teadvusele enamasti ikka lugedes teiste mõtteid.

Seni vaadeldud ohvitseride eneseharimise töö kõrvale on kerkinud veel uus väga tähtis ja laialdane tegevusala, see on praktilised õppetunnid. Teiste sõnadega — ohvitseridelt nõutakse oskust sõdurite õppuste korraldamise ja läbiviimise alal, nõutakse pedagoogilisi ja metoodilisi teadmisi. Kui loengud puudutavad ikkagi ainult üht osa ohvitseri, siis oskuste tarvilikkus õpetamise alal haarab kogu juhtide peret. Ala on võõras, tema teaduslised alused kaitseväge juhtidele vähe tuntud. Ala on ka sarnane, kus pimesi kobades võib jõuda ainult eitavatele tulemustele. Hädaabi annaksid kursused, kuid nende korraldamine on oskustega seotud. Jääb vastav kirjandus, mille tarvilikkus on juba väga kategooriliselt kerkinud päevakorrale.

Kirjanduse allikateks on raamatukogud. Pea igas väeosas on väeosa ja ohvitseride kogude raamatukogud. Esimesed peajasjalikult sõdurikonna jaoks ja koosnevad peamiselt ilu- ja üldteaduslikest kirjandusest.

Peale selle tegutseb Kindralstaabi raamatukogu, mis avatud kasutamiseks kogu kaitsevägele. Viimane on varustatud väga rikkalikult peale muu ka sõjateaduslike kirjandusega, kaasa arvatud ka kõigevärskemad uudisteosed. Sellest hoolimata pole ta senini suutnud meie kaitseväge juhtide järjest kasvavaid nõudeid ra-

Kapten Plesums.

Läti sõjaväe esitaja Eestis.

Uus Läti sõjaväe esitaja Eestis.

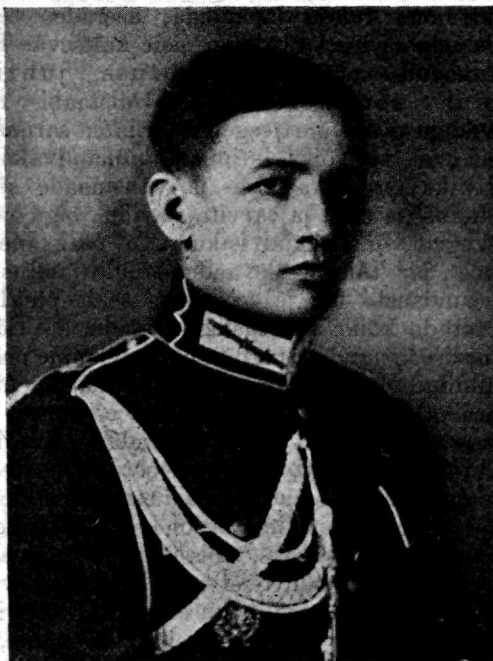
Läinud aasta 17. detsembril jõudis Tallinna uus Läti sõjaväe esitaja kapten Plesums. Kapten Plesums on kõrgema sõjaväelise haridusega ja on arvatud teenistuse alal Läti Kindralstaabi juure. Ta elukäik lühidalt:

Sündis 1894 a. Riias. 1912 a. lõpetas seal samas keskkooli ja astus Peterburi ülikooli füüsika-matemaatika teaduskonda. Ilmasõja lahtipuhkemisel astus Konstantini nimelisse kahurväekooli Peterburis, mille 1915 a. augustil ohvitserina lõpetas. 1915—1918 a. viibis ohvitserina Ilmasõjas, võttes osa lahingutest sakslaste ja austerlaste vastu. Vahvuse ja teenuste eest omandas neli Vene aumärki, muuseas ka Püha Jüri mõõga.

1918—1920 a. teenis enamlastevastastes vägedes Lõuna-Venemaal.

1921 a. algas teenistust Läti sõjaväes, Kurseme kahurväe rügemendis ja hiljem kahurväe inspektori staabis.

1926 a. novembris lõpetas eduga „Läti sõjaväe akadeemilised kursused“ (Kõrgema sõjakooli).

Kapten Plesums.
Läti sõjaväe esitaja Eestis.

Läti sõjakirjanduse kaudu on kapten Plesums omal kodumaal hästi tuntud. Ta on avaldanud rea uurimusi ja muid artikleid kahurväe alal.

Uuele liiduriigi sõjaväe esitajale soovime edu ja jõudu ta uuel tööalal!

huldada. Põhjused peituvad juba r.-kogu korralduse põhimõtetes. Ta on tahtnud rahuldada kogu mitmetuhandlise kaitseväge pere huvisid, kuid sealjuures pole suutnud viimaks tarvilise määrani rahuldada kellegi omasid. Tallinnast väljaspool viibivatel väeosadel ei maksa tema peale oma lootusi rajada, seda on senine praktika selgesti näidanud. (1)

Praegu on Kindralstaabi raamatukogu korraldus ja tema põhimõtted revideerimisel ja ümberkorraldamisel. Tuleks võtta tõsiselt kaalumisele, kes ja missugusel määral võiksid seda kogu tarvitada. Kaldun arvamisele, et see eesõigus võiks jääda ainult Tallinna garnisonidele, sealjuures mõne osakonna, näiteks uuem sõjateadusline kirjandus, kasutamise võimalusi veel kitsamalt piirates — vast ainult keskasutused. (1) Teisest küljest kogu sisaldab rohkesti vanemat sõjateaduslist kirjandust, mille järele pole nõudmine enam nii elav, kuid üksikute teemide läbitöötamisel oleksid need siiski tänuväärased; samal ajal väeosade kogudesse neid uuesti murtseda pole mõtet ega pole sagedasti neid enam

ka saadaval — seepärast peaks ja võiks mõnesuguse mooduse läbi võimaldama sarnaseid teoseid kasutamiseks kogu kaitseväge juhtide perele. Samuti vajab hädapärast revideerimist raamatute tarvitamise kord. Senine kord, kus ühe või kahe raamatu saamiseks pidid märkima enesele kuni 30 raamatut lehele ning viimaks ka selle arvu juures soovitavaid üht või kaht raamatut ei saanud, sünnitas ainult tuska. Sarnane olukord võõrutas ja peletas kogu tarvitajaid eemale, sest käisid korra, kaks ja kolmanda ka veel, kuid ikka sama pettumus. Siis kaotasid usu ja olidki võõrdunud Kindralstaabi raamatukogust. Olukord kujunes sellest, et üksikud tarvitajad raamatuid kuudekaupa ja koormate viisi käsiraamatutena enese käes pidasid. (Toim. harvend.) (2)

Teatavasti on Kindralstaabi raamatukogu ainuke, mis riigi kulul üleval peetakse. Kui piirata tema kasutamisevõimalusi, eesõigustades ainult kitsast ringkonda, see annaks põhjust nurinaiks. Kompensatsioon peaksime leidma teisel teel. Ja nimelt: Kindralstaabi raamatukogu

funktsioone tuleks laiendada, asetades teda, peale eelpool loetletu, kõigi meie kaitseväge raamatukogude suhtes keskasutuse, juhtiva organi seisukorda. Kindralstaabi raamatukogu peaks oma tegevuse rajama sarnasele alusele, et ta võiks kujuneda nõuandvaks ja juhtivaks organiks sise- ja välismaade sõjakirjanduslike turu ja tarvitaja vahel, olgu need siis kogud või üksikud isikud. Tal peaks olema alaline ja täielik ülevaade sõjakirjanduslike turu uudsuste üle ja ta peaks sealt püüdma ammutada kõike väärtuslikku värskena. Sõjateaduslike kirjanduse turu järele valvamine peaks loomulikult kujundama ühe tähtsama osa meie välisriikides asuvate sõjaväeliste esitajate kohustest. Kodu on tarvis kujundada Kindralstaabi raamatukogu ümber arvustajate-eriteadlaste ringkond, kes uudisteosid esimestena loeksid ja hindaksid. Hinnang oleks raamatukogu juhatajale juhtnööriks, missugusele raamatukogule tema üht ehk teist teost soovitada võib ja kas tingimata tarvilikuna ehk ainult soovitava, või on ta väärtus selleks üsna väike, et ta ostmiseks raha ja lugemiseks aega kulutada. Selles suunas Kindralstaap on juba asunud tööle. Raamatukogu juhataja varustaks kõiki raamatukogusid vaheliste hinnakirjadega ja teostaks ühistellimisi.

Sellega kõrvalduks üks peatahistusist ohvitseride kogude arenemise teel. Paljudes kogudes seisavad raamatukogu täiendamiseks määratud summad kasutamata, sest ei teata, mida muretseda — *polo hinnakirju*. On mõned korrad nimele järgi tellitud, hulk raha kulutatud, kuid saadud väärtuseta kirjandust.

Enamikul meie väeosade ohvitseride kogudest on raamatukogud. Nende asutamine langeb ühte väeosa tekkimisega. Mõnes väeosas, nagu 5. jalaväe-, lennuväe- ja ratsa rügementidel on ohvitseridel ja sõduritel ühine raamatukogu, mis kannab rügemendi raamatukogu nimetust ja täiendatakse rügemendi kulul.

Raamatukogude suurus on mitmesugune, näiteks — I. div. staabil — 531 (nendest sõjateaduslisi 82), I. j. rüg. 792 (sõjat. — 76), 7. j. rüg. — 303 (sõjat. 94), 6. j. rüg. 260 (sõjat. 90), I. Soom. rüg. 144 (sõjat. 128) j. n. e. Üldiselt paistab silma: 1) Vanemates kogudes on rohkem raamatuid, nii I. j. rüg. oma on asutatud juba Vabadussõja ajal, kuna 7. j. rüg. alles 1. okt. 1924 a. 2) Vanemates raamatukogudes on ilukirjandus suures ülekaalus, nooremates muutub tunduvalt vahakord sõjateadusliste kasuks. Nii on ilukirjanduse ja sõjateaduslike kirjanduse suhe I. j. rüg. — 9:1, 7. j. rüg. — 2:1 ja I. S. rüg. juba vastupidi — 1:8. Põhjus selleks varemalt polnud sõjateaduslist kirjandust saadaval. 3) Raamatukogude täiendamine kannab juhuslist laadi. Sellega on seletatav ilukirjanduse suur ülekaal. Ohvitseride raamatukogude

ülesanne on ikka kõigepealt varustada ohvitseride sõjateaduslike kirjandusega. See põhimõte on juba päevakorra kerkinud. Nii kavatseb I. div. staabi ohvitseride kogu sõjateadusliste teoste arvu suurendada üldarvust kuni 50—75% ni. Ilukirjandusline osa raamatukogus on koormaks korraldajale; neid teoseid peaks küll ohvitser nõutama lugemiseks mujalt. Kui aga siiski ilukirjanduse järele tarvidust tuntakse, siis tuleb kogusid tulevikus täiendada ainult kõigeparemate uudisteostega.

Keelte järele annavad kogud järgneva pildi: eestikeelseid — 12%, saksa — 50%, vene — 35%, prantsuse — 2% ja muid 1%. Eestikeelse kirjanduse tagasihoidlik arv on seletatav vastava kirjanduse puudusega. Mitmes kogus võistlevad saksa- ja venekeelsed, üheskohas ühed, teises teises suures ülekaalus. Keelelise kujunemise juures on olnud teguriteks: 1) lugejate keelteoskus, mis iseloomustub arvudega: vene keelt oskavad 100%, saksa 45—60% ja prantsuse 5—10%. 2) Venekeelse kirjanduse muretsemine on olnud seotud ülepeasmatute raskustega. Nõudmine tema järele aga on kõigesuurem.

Raamatukogusid peavad ülal ohvitseride kogu omal kulul, milleks määratakse 10—50% kogu kulude eelarvest. Rahasumma kõigub keskmiselt 20.000 mk. ümber. Raha kipub iga aasta üle jääma, mis tõenduseks, et kirjanduse muretsemine on üldiselt korraldamata. Mõned ohvitseride kogud kassocerivad igalt liikmelt peale liikmemaksu veel igakuulise summa raamatukogu kuludeks, umbes 50 mk. Üksikud kogud on saanud toetust väeosade säästsummadest kuni 27.000 mk. Üldiselt rahapuudust seni pole olnud, kuid raamatukogud on sealjuures aga ka korraldamata. Ajakohast raamatukogu omal arvel ohvitseride kogud aga vaevalt jäksavad korraldada. Esialgul vähemalt, kus õieti algab kogude korraldamine ja süstemaatiline, kindlatel põhimõtetel tuginev täiendamine, vajavad nad hädaliselt toetust. Seda võiks ja peaks võimaldama väeosa säästsummadest, sest ohvitseride kirjandusega varustamine peaks loomulikult olema väeosa ülemä tähtsaimad muresid. See oleks kapital, mis väeosa heakäekäiguks kannaks väga suuri protsente.

Samad puudused esinevad lugemiselaudade korralduses. On väeosasid, kus see täielikult puudub, teistel kujundab selle ainult „Sõdur“. Üldiselt lugemiselaudadel leiduvad ajakirjad: „Sõdur“, „Militär Wochenblatt“, „Militär wissenschaftliche und technische Mitteilungen“, „Wissen und Wehr“, „Suomen Sotilas“, „Revue d'infanterie“, „Revue Militaire Française“, „The Army Quarterly“. Venekeelne ajakirjandus puudub täielikult, mille põhjuseks jällegi tellimisraskused. Katseid on tehtud, kuid tagajärjetult. Samal ajal Kindralstaabi raamatu-

kogu lugemiselaual on rohkesti venekeelseid ajakirju, järelikult võimalus nende saamiseks on. Ometi oleks venekeelne ajakirjandus kõigeloetavam. Väärtustlist kirjandust leidub seal.

* * *

Tarvidus ja nõue sõjateaduslike kirjanduse järele ohvitserkonnas on suur. Senine raamatukogude korraldus pole suutnud tarvidust rahuldada. Peapõhjus: raamatukogud tegutsevad üksikult, võideldes ühede ja samade raskuste ja puudustega igatiks omaette, ilma kindlate põhimõtetest. On tarvis asuda ohvitserkonna raamatukogude süstemaatilisele korraldamisele, seades selleks üles ühised põhimõtted ja teostamise kava, organiseerides ühist raamatute tellimist. Küsimuse kiireks ja rahuldavaks lahendamiseks vajame Vabariigi ohvitseride keskkogu koordineerivat kätt, mis viimasele ühtlasi annaks ka tänuiliku võimaluse oma kohuseid täita ohvitserkonna kultuuriliste nõuete eest hoolitsemises.

Loomulikult kaitseväge ohvitserkonna ja sõdurkonna raamatukogude ja lugemiselaudade juhtivaks keskorganiks peaks kujunema Kindralstaabi raamatukogu. Tema valvaks sõjateaduslike kirjandusturu järele kodu- ja välismaal, muretseks omale kõik väärtuslikumad uudisteosed, jagaks neid viivitamatult vastavatele eriteadlastele hindamiseks välja, nende hinnangute põhjal seaks kokku nimekirjad hindadega ja jagaks väeosadele. Hinnangud võiksid ilmuda „Sõduris“. Tema täidaks teiste kogude tellimisi. Annaks juhtnööre raamatukogude organiseerimise alal. Et Kindralstaabi raamatukogu nende ülesannetega toime saaks, on tarvilik tema juhatajaks kõrgema sõjaväelise haridusega energiline ja organiseerimisvõimeline ohvitser. (3)

Välismaade sõjateaduslike kirjanduse hinnakirjade saatmine väeosade raamatukogudele ilma teoste hinnanguta ei aita üksi. Pealkirjad veel ei iseloomusta raamatut väärtust. Sarnane nimekirja põhjal tellimine on juba mitmele kogule kalliks läinud aineliselt, arvestamata et halb kirjandus lugejaid kogust eemale peletab. Kindralstaabil on praegu hinnakiri kokkuseadmisel. Sellesse on mahutatud mitusada vene-, saksa-, prantsuse- ja ingliskeelset raamatut. Mõned kogud on seda hinnakirja juba kasutanud, tellides ainult kõlavate pealkirjade ja autorite nimede järgi, ning on pettunud. On kavatsus raamatuid selles hinnakirjas eriteadlaste poolt väärtuse järgi klassifitseerida. Vähe usutav, et see sarnase hulga raamatute juures soovitavaid tagajärgi annaks. See samm üksi vaevalt on küllaldane ohvitserkonnale kirjanduse muretsemiseks ohverdatud veeringute kõigetulusama kasutamise võimaldamiseks.

Esmärgile jõuaksime ligemale, kui korda läheks kokku seada raamatukogude tarvis n. n.

normaal-nimekirja, mis sisaldaks miinimumi sellest kirjandusest, mida ohvitserkond vajab loengute kokkuseadmiseks, praktilistele õppetundidele ettevalmistamiseks ja sammu pidamiseks sõjateaduse arenemisega. Sarnaseid nimekirju praktiseeriti enne Ilmasõda meil rahva-raamatukogude asutamisel; asjatundjate poolt olid kokku seatud kindlad nimekirjad 150, 200, 250 rbl. j. n. e. väärtuses; oli tarvis saata 150 rbl. ja saadeti vastav raamatukogu. Väeosades on juba enamasti igalpool raamatukogud olemas. Seepärast sarnast komplektina täiendamist puhtal kujul kopeerida ei saa. Kuid põhimõtte kõlbab. Arvan, kui õnnestuks meil kokku seada iga sõjateaduse haru kohta nende teoste nimekirja, mida ohvitser peab lugema, siis oleks meie raamatukogude arenemisele pandud õiges suunas kindel alus. (4) Sealjuures peab arvestama kogude rahaliste ressurssidega. Kava teostamise võiks jaotada paari aasta peale, et järjest ilmuvate uudisteoste muretsemine selle järeldusel täiesti seisma ei jääks. Normaali-nimekirja kokkuseadmine ei võiks teel ees leida ülepeasmatuid takistusi, sest meil on ju igal alal eriteadlasi, erialade juhatajaid, huvitatuid ja kaitseväge õppeasutustest vastavate alade professorid ja lektorid, kellel kõigil on ülevaade oma eriala kirjandusest ja kes oma abi selleks kindlasti ei keelaks. On tarvis ainult algatust raamatukogude ringkondadest kas ohvitseride keskkogu või Kindralstaabi kaudu. (5) Edaspidine kogude täiendamine teostuks aga eelpool kirjeldatud viisil.

Ohvitseride raamatukogudes peaks leiduma järgmine kirjandus:

1. Kõik eestikeelne sõjateaduslik kirjandus, olgu algupärane või tõlked, eriti alla kriipsutatult Vabadussõda käsitavad teosed. Seda nõuab iga kaitseväelase rahvuslik enesetunne ja uhkus.

2. Kõik eestikeelsed määrustikud ja juhendid.

3. Vene, saksa, prantsuse ja ligemate naabrite tähtsamad määrustikud algkeeltes; seal kõrval võivad olla ka tõlked. Määrustikud annavad aluse loengutele, praktilistele töödele ja väljaõppele. Eestikeelsed määrustikud on küll olemas igas allüksuses, kuid sellest hoolimata peavad nad ohvitseride kogus ka olema; see oleks koht, kust ohvitser igal juhtumisel kindlasti võiks määrustiku leida; seepärast pole soovitatav neid kodu kaasa anda, vaid ainult lugemiseruumis kasutamiseks. Välisriikide määrustikud peavad olema algkeeles, sest tõlge suudab harva määrustiku vaimu täpselt edasi anda. Naabrite määrustikud peavad olema lugupidamisest nende vastu ja et võiksimel jälgida nende kaitseväge arengut.

4. Ajakirja „Sõdur“ aastakäigud köidetult. „Sõduri“ veergudele on koondunud aastate jooksul palju väärtuslikku sõjateaduslik mater-

jali. Peale selle peegeldub temas kõigekujukamalt meie kaitsevæe arenemiskäik.

5. Mitmesugused käsiraamatud taktikaliste ülesannete lahendamiseks. Rohkesti on neid ilmunud saksa ja vene keeltes. Saksakeelsed on „Militär Wochenblattis“ nr. 22 (11. XII. 26) esiartiklis loetletud ja vastavalt juhtide astmetikule reastatud. Venekeelsete üle on arvustusi ilmunud „Sõduris.“

6. Põhjapanevad teosed sõjateaduse mitmesuguste harude kohta.

7. Kasvatusteaduslised ja meetoodilised tööd. On hädatarvilikud praktilistele õppetundidele ettevalmistamiseks ja üldse oskuste omandamiseks õpetamise alal. On olemas saksa ja vene keele ning saadaval Kindralstaabi ja Sv. üh. õppeasutuste raamatukogudes.

Peale nende, küsimusi praktiliselt käsitavaid on tarvilikud ka põhjapanevad teoreetilised teosed kasvatusteaduse ja meetoodika alalt, mida võiksid juhatada meie väljapaistvamad koolipedagoogid.

8. Tähtsamad tööd, mis käsivad Eesti poliitilist, kultuurilist ja sõjalist minevikku ja maateadust.

9. Kõigeväärtslikumad ilukirjanduslised uudisteosed.

Kava teostamine ja raamatukogu hoidmine ajanõuete kõrgusel nõuab tublisti kulusid. Selle kava piires näeksin igas väeosas ohvitseride tarvis ette kolm raamatukogu: väeosa, ohvitseride kogu ja iga ohvitseride isiklik.

Eelpool kriipsutasin juba alla väeosa ülema kaasabi tarvilikkust ohvitseride kirjandusega varustamises. Siin väljenduksin ainult veel konkreetsemalt, rakendades väeosa ülema kaasabi väeosa raamatukogu korraldamisele ja ülvalpidamisele. Väeosade raamatukogudes peaks leiduma kõik kirjandus, mis ohvitseridele tarvilik õppe alal, praktilistel töödel ja loengute kokkuseadmisel. Need on loetletud esitatud kavas, välja arvatud punktid 6, 9 ja osalt ka 5. Mitmes väeosas on sarnane väeosa raamatukogu olemas, seal puudub aga ohvitseride kogul oma kogu.

Ohvitseride kogude poolt ülepeetavate raamatukogude ülesanne oleks pakkuda oma liikmeile põhjapanevaid sõjateaduslisi teoseid ja aidata neil sõjateaduse arenemisega sammu pidada uudisteoste kättesaadavaks tegemisega. Eestikeelne sõjateadusline ja Vabadussõda käsitav kirjandus ei tohi puududa. Kui raha jätkub, siis ilukirjanduse uudisteosed.

Kes tahab õppida, peab maksma kooliraha. See on põhimõte, mis õigustab ohvitseri väikese palga juures rahakulutuse raamatute ostmiseks. Õppe- ja teadmiste täiendamise juures on n. n. „käsiraamatuid“ ohvitseril alaliselt vaja. Ükski raamatukogu siin ei aita, vaid vaja raamatud omale osta. Niiisugustena osutuvad esijoones käsiraamatud taktikaliste ülesannete lahendamise ja sõdurite õpetamise alal. Peale selle peavad igal ohvitseril käepärast olema mõned tähtsamad teosed sõjateaduse igalt alalt. Auasjaks ohvitseri raamaturiulile on Vabadussõda käsitav kirjandus. Ohvitserid oma isiklike raamatukogude soetamisel vajavad ka juhtivat ja nõuandvat kätt.

Lugemiselaudade korraldamine nõuab samuti asjatundjate poolt soovitatavate ajakirjade nimestiku kokkuseadmist. Kindralstaabi lugemiselaud on ajakirjadega rikkalikult varustatud, seepärast nii mitmelgi keskasutustes peaks ülevaade nendest olema, olgugi oma eri ehk huvi alade järele. Oleks tarvis neid arvamisi kokku koguda. Tuleks korraldada ajakirjade tellimist, eriti aga mis puutub venekeelseisse. Soovitaksin kaalumisele võtta saksa ajakirja „Kriegskunst in Wort und Bild“. On olemas Sv. üh. õppeasutuste raamatukogus endistest aastatest. On algajatele ja noorematele juhtidele väga heaks käsiraamatuks praktiliste taktikaliste ülesannete lahendamise ja õppetundidele ettevalmistamise juures. Hind umbes 2000 Emk. aastas. Kui mõni läti ja soome keele valdaja väeosas leidub, siis on soovitav tellida ka nende ajakirju, millede sisu keeleoskaja aegajalt võiks refereerida.

Muljed raamatukogude ja lugemiselaudade tarvitamisest lasevad oletada, et see võiks olla elavam. Hästi korraldatud ja uudisteostega rikastatud kogu iseenesest köidaks juba rohkem lugejate tähelepanu. Kirjanduse kasutamise levitamine on ohvitseride kogude ülesanne. Nemat peavad loengute, referaatide ja vaielustega huvi äratama kirjanduse vastu, seda kasvatama ja alal hoidma. Kõige tagajärjerkamalt võib sellel alal töötada raamatukogu juhataja. Tema peab hästi tundma oma üksuse kogus olevat kirjandust, peab tundma lugejaid ja igäihele tema võimete ja huvi kohaselt soovitava vastavaid teoseid. Eriti vajavad raamatukogu juhataja abi need, kellel mingisugune teem läbitöötamiseks; neile peab tema oskama vastavat materjali juhatada. Väga tähtis on see nõue suuremate kogude juhatajatele, nagu seda on Kindralstaabi ja Sv. üh. õppeasutuste kogud.

M. T.

Märkeid artikli kohta „Ohvitseride raamatukogud“.

M. T. artikkel on põhjalik ja tänuväärne töö teede otsimisel meie sõjakirjanduse bibliograafilise ala arendamiseks ja edasiviimiseks.

Kindralstaabilt selle ala edendamine läinud aastal on nõudnud eriti palju aega ja energiat. Sellepärast on kõigiti tervitatav ideeline kaasabi sel alal.

Algasime sõdurite kirjanduse- ja raamatukogudega kui lihtsamaga. Küsimuse lahendamiseks koondati meie ohvitseride hulgast paremaid kirjanduse- ja keeletundjaid. Töö tulemus oli „Juhendid“ ühes vastava raamatute nimekirjaga, mis osutus õnnestunuks ja sai heatahtliku arvustuse osaliseks asjatundjate poolt.

Asuti siis ohvitseride raamatukogude ideelisele korraldamisele, kusjuures loomulikult tuli alata Kindralstaabi raamatukogust. See töö on kestnud juba enam kui pool aastat, kuid ta osutus olemasolevaile tööjõududele raskemaks kui arvata võis. Peamine põhjus: meie kaitseväes puuduvad veel teaduslikult ette valmistatud ja praktiliselt vilunud raamatukogu-asjanduse tundjad. Oleme kasutanud üldraamatukogude juhatajate ja tegelaste kaasabi, kes meile ka suure lahkuse ja osavõtuga vastu on tulnud. Kuid see kõik veel ei ole küllaldane küsimuse kiireks lahendamiseks.

Mis oleme suutnud teha sel alal?

1. Trükis (litografeerimisel) on ohvitseride raamatukogude üldine nimestik. Algprojekt valmistati Kindralstaabis ja oli läbivaatamisel meie kõikide erialade esitajate käes, kes teda täiendasid. Seega nimestik peaks olema täielik.

2. On valminud käsikirjas „Juhendid raamatukogude korraldamiseks kaitseväes“, mis tahab luua kindla aluse raamatute liigitamisele, laenamisele, asjaajamisele jne. Käsikiri läheb läbivaatamisele komisjoni, mis on moodustatud raamatukogude-tegelastest.

Kui need tööd ilmuvad, siis loodan, et oleme üle saanud esimestest raskustest. Kuid ainult esimestest.

Olles täiesti ühel arvamisel M.T.-ga, et sõjakirjanduse soetamine meie ohvitseridele ja ohvitseride raamatukogude korraldamine nõuab erilist tähelepanu just meil, tahaksin siiski alla kriipsutada asjaolu, et selle küsimuse tegelik lahendamine ühenduses Kindralstaabi raamatukogu ümberkujundamisega on ometi keerulisem ja komplitseeritum, kui esialgu näib. Suur raamatukogu — ja meie Kindralstaabi raamatukogu kuulub sarnaste hulka — on äärmiselt õrn aparaat, mille korraldamine on seotud aastate kaotusega. Praegu Tallinna

linna raamatukogu oma sisemise organisatsiooni ja kättesaadavuse poolest kuulub parimate hulka Eestis. Kuid teda on organiseeritud vilunud jõud kindlate põhimõtete alusel juba 1921 aastast alates.

Sellelt seisukohalt M.T. mõned väited vajavad teatud korrektiive, mida teengi allpool, vastavaid kohti märkides numbritega.

1. See küsimus nõuab siiski veel tõsist kaalumist enne kui teda otsustada lõplikult. Mineviku kogemused ei tohiks siiski olla kõikmääravad, sest kogu ümberorganiseerimine võimaldab temale tulevikus täita ka neid ülesandeid, mida ta seni võib olla ei ole suutnud täita. Küsimus on kaalumisel.

2. See on tõsi. Selle pahe tahab kõrvaldada uus kodukord. Kuid palju on neid ka lugejatest enestest. Loodame, et olukord tulevikus paraneb.

3. On tarvilik eestkätt vastav ettevalmistus raamatukogu-asjanduses. Muidugi on hea ka kõrgem sõjaväeline haridus, kuid — neid meil on ju nii vähe. Keelte tundmine vajalik tingimata.

4. Normaalnimekirjade kokkuseadmine Kindralstaabis on olnud kaalumisel. Kuid küsimusega lähemalt tutvumisel tuli temast siiski loobuda. Sest on jõutud arvamisele, et normaal nimekirja kokkuseadmine sõjateadusliku raamatukogu jaoks ei suuda siiski anda neid tagajärgi, mis nad on andnud rahvaraamatukogudes. Põhjus: lugejaskonna huvide mitmekesisus. Mis on normaalne jalaväelasele, ei ole sugugi normaalne kahur-, lennukivõi inseneriväelasele ja ümberpöörduvalt. Peale kutsealalise erinevuse peab arvestama veel juhtide teenistuslike staažiga, ametitega, erihuvidega jne. Kõik see loob ka meie väikeses kaitseväes niivõrra mitmekesise vaimliste tarvete õhkkonna, et „üldise nimekirja kokkuseadmine, mida iga ohvitser lugema peab“, osutub illusoorseks. Sageli on nii, et ka harilik riviohvitser mõne eriküsimuse uurimiseks vajab allikaid, mida ei sisalda ükski normaalne nimekiri. Sellepärast bibliograafiliste nimestikkude kokkuseadmisel meie praeguses olukorras normaal nimekirjade asemel peab seadma üles teise põhimõtte: nimestik olgu võimalikult täielik — ainult siis ta suudab vähegi rahuldada kõikide tarbeid.

5. Seda teed on käidud praegu trükisoleva nimestiku kokkuseadmisel. Kuid olgu tähendatud, et senised kogemused seda pealtnäha väga soovivat viisi sunnivad võtma siiski väga suure reservatsiooniga, mis küll ei põhjusta liig suuri väljavaateid tulevikku.

Põhjaliku ja täpse raamatute nimestiku kokkuseadmine eriti meie kogudele, kus vajatakse kirjandust neljas-viies keeles, on niivõrra keeruline ülesanne, et Kindralstaabis praegu kokkuseadmisel olev

nimestik tuleb lugeda ainult esimeseks katseks sel alal. Sel nimestikul kindlasti on puudusi, kuigi tema kokkuseadmisel on kasutatud väga paljude meie paremate erialade esitajate kaastööd. A. T.

Raudtee sõjaväe teenistuses.

J. Kasak.

Raudtee tarvitamine sõitudeks ja varanduste vedudeks on kujunenud nii igapäevaseks hädatarvilikuks nähtuseks, et üldse raske oleks elu seesuguse liikumisvahendita ette kujutada. Raudtee annab rahvale kiire ja kerge läbikäimise ja oma majapidamise saaduste turule saatmise võimalused, seega tekitab ta oma ümbruses hoogsamat elu.

Teistest kuivamaa transpordiabinõudest on raudtee oma veovõime ja edasitoimetamise kiiruse poolest kaugel ees. Raudteerongiga võib kuivalmaal liikumise kiiruses võistelda üksi auto, ning seegi ainult väikestel kaugustel, nii umbes 100—150 klm peal, kaugemal on juba raudtee kiiruse mõttes paremas seisukorras. Veojõu poolest on raudtee auto- ja hüppomobiiltranspordist kaugel ees. Nii üks laiaroopalise (laius 1523 m/m) raudteerong 50 vagunilise koosseisuga kannab normaalselt umbes 500—600 tonni raskust, millest jatkuks kuni 200 veoautole (kandejõuga à 3 tonni) või kuni 1200 kahehobuse vankrile, lugedes viimase kandejõuks keskmiselt $\frac{1}{2}$ tonni. Kui siin arvesse võtame eespool tähendatud veovahendite juhtide, nende ja voorihobuste toitmise ja autode kütteinete ning teenistuse küsimused, siis näeme, et rongi 4—5-mehelise meeskonna ja rongi kütmise ning teenimise küsimuste lahendamine on palju kergem, rääkimata teistest raudtee paremustest.

Raudteel on küll ka omad halvad küljed: ta on vähe painduv, nõuab sõiduks kulukat ja väga hoolsasti korras peetud raudteeliini ja head meeskonda, kuna autod ja vankrid liiguvad igal enam-vähem korralikul teel. Kuid arvestades raudtee kiiruse ja veo võimetega, on ta praegu veel kuivalmaal päämine abinõu suurte vedude teostamisel.

Raudtee ei ole mitte ainult hädatarvilik rahuajal, vaid ta on ka sõjaajal suurim abinõu väejuhatusele, et kiiresti oma suurearvilisi vägesid koondada tarvilikus suunas ja neid varustada väga rohke ja mitmekesise lahingumoonaga ning elutarbetega.

Välise hädaohu puhul on esimesed vedud, mida raudteel tuleb täita, kattevägede ja oma väeosadesse sõitjate mobiliseeritud meeste vedu.

Kattevägede vedu piirile nõuab raudteelt suurt leidlikkust ja kiiret korraldamist, sest need vedud algavad juba mõni tund pärast mobilisatsioonikäsu kättesaamist. Need vedud ei ole siiski suured, sest katteväed paigunevad harilikult niivõrra piiri lähedal, et enamasti otsekohe jala välja astuvad.

Mobilisatsioonikäsu saamisest või välisel hädaohul algavad väeosade vedud oma formeerimise kohtadesse ning kokkukutsutud meeste vedu nendele määratud väeosadesse. Palju on kergendanud need riigid oma raudteede tööd, kus väeosade komplekteerimist toimetatakse territoriaal-süsteemi alusel. Selle süsteemi juures sünnib sel veo-aja järgul ainult nende sõjaväelaste vedu, kes teenivad väeosades, mis komplekteeritakse laiemalt, kui oma maakond või komplekteerimise rajoon, ja kes ilmuvad formeerimise kohta komplekteerimise rajooni kaugematest paikadest, mis aga asuvad raudtee läheduses. Kõik riigid katsuvad vähendada neid viimaseid vedusid, et anda raudteele võimalust lõpetada oma kaubanduslikku tegevust ja veerevat koosseisu paigutada nii, et võimalik oleks raskeid koondamisvedusid läbi viia.

Kõige raskem raudtee ülesanne sõja algpäevil on koondamisveo läbiviimine. Sel aja järgul liiguvad raudteel suured väehulgad ühes materjaalsete abinõudega oma formeerimisekohtadelt piirile. Need vedud nõuavad raudteelt ja sõjaväe vedusid juhtivatelt asutustelt pingevat, rasket tööd. Rongide liikumine sünnib vastavalt sõjaaegsele maksimaalsele graafikule, mis viimase võimaluseni ära kasutatakse. Need vedud lasuvad ainult mõnel teel, mis pärast nende läbiviimist on veelgi raskendatud, nad on ka seepärast rahuajal igasuguste peensus-teni ette nähtud ning mõlemad ametkonnad, sõjavägi ja raudtee, peavad sellest täpselt kinni.

Koondamisvedudega ei lõpe sõjaajal massilised vedud raudteel. Juba nende vedude ajal tulevad esile uued andmed olukorrast, mis sunnivad veoplaani muutma. Nüüdsel ajal kaotab tähtsal määral mõtte Moltke ütetus 1866—1870 a. sõdade kogemusena, et „vaevalt on võimalik parandada terve sõjakäigu kestusel vigu, mis tehti vägede esimese koondamise

algul". Raudtee abil on väejuhatusel võimalik nüüd siiski kiiresti oma vägesid uuesti ümber grupeerida, kui aga ainult raudteeteenistus on küllalt hästi korraldatud. Terve sõja kestvusel on raudtee väejuhatuse teenistuses, et teostada väeosade ümberpaigutusi kas teisele väerindele või kaugemale seljatagusesse puhkusele, samuti kestab kõik see aeg igasuguste sõjapidamise tarbete vedu rindele ja sealt kõige mittetarviliku evakueerimine seljatagusesse. Kõigi nende vedude kõrval teostatakse harilikku elanikkude liikumist ja kaubavahetust.

Möödunud Ilmasõda annab palju näiteid, et riigid, kus raudteevõrk ja tegevus oli rahualal küllaldaselt ette valmistatud ja see teenistus sõjaajal hästi juhitud, suutsid täita ka oma ülesannet.

Nii Prantsusmaa sai oma piirikatte-, mobilisatsiooni- ja koondamisvedudega hästi hakkama. Piirikatteväed saadeti oma kohtadele umbes 500 rongiga, kuna aga mobilisatsiooni vedudeks kulus üle riigi ära tervelt 10.000 rongi. Koondamisveoks oli tarvis küll ainult 4.278 rongi, kuid et need rongid tihti igast riigiosast ja kaugelt teele saadeti, ning et koondamisrajooni kitsuse tõttu võis tarvitada ainult vähesid teid, oli nende vedude läbiviimine tunduvalt raskendatud. Need veod jagati kahte järku: esimesed algasid 6. VIII. 1914 a. ja lõppesid 12. VIII., teised kehtsid 13. VIII. kuni 18. VIII. Kahe ajajärgu vaheaeg oli 12 tundi, et võimaldada kõikidele rongidele sihtjaama jõudmist ja anda raudteelastele vähe puhkust. Veod viidi läbi suure täpsusega, kuna sellega seotud isikud ja asutused olid omas osas rahualal täiesti ette valmistatud. Esimesel vedude ajajärgul jäid vaevalt 20 rongi hiljaks, misjuures needki hiljaksjäämised ei kestnud üle 6 tunni. Üldse veeti koondamisvedude ajal piirile umbes 1.200.000 inimest, 400.000 hobust, 80.000 voo-ri vahendit jne. Seega ei olnud Prantsusmaale asjata olnud 1870 a. sõja verised tagajärjed, kus sõjaväe veod teostati veel nii halvasti, et juhatuse kavatsused korraga segi paisati. Saksa ja Belgia koondamisvedude läbiviimine Ilmasõja algul teostati samuti kiiresti ja ettenähtud korras.

Ei olnud veel Prantsuse koondamisveod lõp- nud, kui algasid väeosade ümberpaigutamised väerinde vasakule tiivale, et koondamisel tehtud viga parandada. Eriti palju oli sarnaseid vedusid raudteel Marne'i lahingu eelpäevil. Kui rinne stabiliseerus Aisne'i jõel, algas väehulkade paigutamine ikka rohkem ja rohkem mere poole. Need ümberpaigutused on ajaloos tuntud nime all „jooks merele“. Sel ajajärgul veeti raudteel üle 1 miljoni liitlase. Terve sõja kestvusel ja pärast seda suutsid Prantsuse raudteed, ehkki

tihti suure vaevaga, oma ülesannet täita. Eriti raskeks muutus aga raudtee seisukord ajal, kui prantslased asusid Reini äärsete maade okupeerimisele, kui tuli tarvidus raudteeline pikendada purustatud maaalal.

Mitte vähem ei olnud Saksa raudtee tegevus Ilmasõjas. Käsitades Saksamaa keskpaikset seisukorda Euroopas, võeti Saksa väejuhatuse poolt ette väga julged operatsioonid kord ühe, kord teise vaenlase vastu. Nii paisatakse väehulgad kas idasse Venemaa, läände Prantsus- maa, Inglismaa ja Belgia või lõunasse Itaalia, Serbia ja Rumeenia vastu. Koondamised toimetati raudteel kiiresti ja selletõttu võis juhat- us jagada ootamatuid, väga kiireid ja tihtipeale valusaid lööke vaenlasele. Kuid 1918 a. on ka Saksa raudteed suuresti lagunened.

Venemaa astus Ilmasõtta nõrga raudteevõr- guga, mis ka iga operatsiooni läbiviimisel tunda andis. Ka puudus siin see raudne kord, täpne plaan ning kombineerimise oskus, mis meid imestama paneb läänes. 1917 a. oli Vene raud- tee-transport täiesti lagunemas.

Meie Vabadussõjas puudusid mobilisatsiooni- ja esialgsed koondamisveod, ka ei oleks suutnud neid meie 1918 a. raudtee teostada. Terve sõja aeg teeb raudtee suuri pingutusi, et kaitseväe vedusid ja harilikku liikumist tarvilikult läbi viia. Tihti on kaitseväe vedudel puudus vee- revast koosseisust, rääkimata vagunite seisse- seadest ja laadimist hõlbustavatest abinõudest kuna raudteel oli kasutada väga piiratud arvul vedureid ja vaguneid. Suurena pahena tundus veel asjaolu, et väeosad hoidsid oma varan- duste all vaguneid liig kaua kinni, seega ummis- tades raudteejaamu ja veelgi vähendades nii- kui-nii vähest veereva koosseisu arvu.

Peale laiaroopaliste raudteede on veel tarvi- tusel mitmesuguses laisuses kitsaroopalisi ja väliraudteid. Nad on oma veovõime ja ehituse poolest küll palju nõrgemad kui laiaroopalised raudteed, kuid sellevastu on aga nende ehitam- ine ka palju odavam ja kergem. Kitsaroopa- liste raudteede võrku kasutatakse igasugusteks kaitseväe vedudeks, kuna väliraudteed on pea- miselt määratud laskemoona ja tarbeainete juurdeveoks raudteelt väeosadesse.

Seega näeme, et raudteed on hädatarvilikud väejuhatusele, et kiiresti teostada väeosade ja igasuguste lahingumoonade ja elutarbete vedu. Et raudteed suudaksid sõjalisi nõudeid rahuldada, valmistatakse nad juba varakult selleks tarvili- selt ette, sest harilik rahuaegne raudtee eksplua- teerimine või kasutamine erineb suuresti sõja- aegsest tööst.

Rahualal on raudteede ehitamine ja kasuta- mine tingitud peamiselt maakoha elanikkude majanduslikkudest tarbetest ning riigi ja kau- banduse keskkohade asupaikadest; nende nõue- te kohaselt kujuneb väliraudteede võrk ning

teede läbilaske- ja veovõime, missugused harilikult suurenevad eelpool nimetatud keskpunktide ümber. Sõjaajal toimetatakse massilisi sõjaväe vedusid vastupidiselt, riigi keskkohast sellele piirile, kust hädaoht ähvardab, seega riigi ääremaile, kus raudteevõrk on palju õredam ja teede läbilaske ja veovõime väikesed. Et neid suuri vedusid piiräärsetel vähestel teedel läbi viia, on tarvilik teedevõrgu ettevalmistamine võimalikkudel sõjaväljadel. Peale selle, rahuaegsel liikumisel on aega laadimisteks, kuna sõjaajal seda on tarvilik teostada kiiresti, milleks jällegi on vaja ette näha juba rahuaajal sellekohased võimalused.

Raudtee ettevalmistamine massiliste sõjaväe vedude läbiviimiseks jaguneb oma iseloomu poolest kahte ossa: 1) rahu- ja 2) sõja- või mobilisatsiooniga seotud korraldused ja valmistused.

Riigikaitse nõuete kohaselt katsub iga riik oma raudteede võrku sellekohaselt ehitada ja ette valmistada. Suured riigid ehitavad selleks tarbekorral uusi raudteid, mille ekspluataerimine end mõnikord isegi ära ei tasu ning missugused selletõttu muidu vaevalt kaubanduslikkudeks otstarbeteks ehitatakse. Sarnaseid raudteid leidus endises Venes, nüüdses Poolas ja Leedus. Vähemad riigid ei suuda küll raudteid ehitada puht strateegilistel nõuetel, kuid siiski iga uue raudtee ehitamisel arvestatakse riigikaitse huvidega.

Kõikidel raudteedel, millest riigikaitse on huvitatud, tehakse rahuaajal ettevalmistusi, et selle tee või mõne tema osa läbilaske- ning veovõimet tehniliste võimaluste piirides niivõrra suurendada, et võimaldada ettenähtud kaitseväedude teostamist. Peale olemasolevate jaamade nähakse ette võimalused ja abinõud uute jaamade ja rongide vahetuskohtade loomiseks, et suuremat arvu ronge läbi lasta. Tee seisukorra kohaselt seatakse sõjaajaks kokku n. n. maksimaalne rongide-graafik, s. o. sõiduplaan, kus ette on nähtud kõigesuurem arv rongisid, mida see raudtee tarbekorral läbi võib lasta. Jaamades, kus on oodata massilisi või kiireid laadimisi, nähakse ette nende läbiviimise võimalused. Selleks ehitatakse sõjaväe vedudeks tähtsamates jaamades pikad kõrged jaama-platvormid, kuhu ette antakse laadimiseks sõjaväe rongid. Nii ehitati endises Venes harilikult sarnaseid suuri platvorme kuni 60 vaguni pikkuses. Ka praegusel ajal on Venemaal ehitatud sarnaseid pikke platvorme, muuseas üks 60 vaguni pikkune platvorm Jamburgis. Sarnane platvorm võimaldab korraga terve rongi laadimise.

Väikesed riigid ei saa omale lubada sarnaseid ehitusi, vaid piirduvad vähemate platvormide ehitamisega, normaalselt 5—10 vaguni pikkused. Need platvormid ehitatakse jaamades nende äärmistele teedele, mille pikkus võimaldab sõja-

väerongi seisus terves koosseisus ning kus on võimalik laadimisi toimetada ja teedelt juurde pääseda. Nendelt väikestelt platvormidelt laetakse raskemaid varandusi, võib ka laadida nii, et tõugatakse järk-järgult vagunid laadimiseks platvormi ette. Igas suuremas jaamas nähakse ette teatav arv laadimise kohti, missugused on soovitatav prügitada. Väga kergendab ja kiirendab laadimist seesugune kõrge platvorm, mis võimaldab voorivahenditel sõita vagun-platvormidele otsast, pikuti rongile.

Teiseks laadimise abinõuks on sellekohased lahtivõetavad laadimissillad. Niisuguste sildade abil on kerge laadida hobuseid, varustust, kerget kahureid, kuna suurte raskuste jaoks nad ei kõlba. Nende laadimissildade abil toimetatakse laadimisi jaamades kui ka väljaspool jaamasid raudteel. Tarviliku väljaõppe juures saab nende abil laadimisi läbi viia väga kiiresti. Peale nende sildade tarvitatakse tarbekorral veel kombineeritud sildu raudteeliipritest ja roobastest jne. Kõik need laadimise võimalused nähakse ette rahuaajal, samuti valmistatakse raudteel nõutaval arvul sildu ja ehitatakse kõrgeid jaama-platvorme massiliste vedude läbiviimiseks.

Samuti korraldatakse rahuaajal kaitseväe vedude teostamiseks kinnised kaubavagunid. Juba nende ehitamisel peetakse silmas kaitseväe vedude nõudeid. Erakorralisel ajal, kui riigikaitseks astub välja kogu riigi rahvas, ei jatku sõjaks klassivaguneid, seepärast ongi kinniste kaubavagunite seinte külge kinnitatud laudad, mis võimaldavad nende peale paigutada sellekohaseid lahtiseid vaguni-siseseadeid inimeste istumiseks ning magamiseks, pakkide asetamiseks ning hobuste lasinguteks. Need sisseade-abinõud mitmesuguste laudade, ahjude, jalgraudade, laternate jne. näol valmistatakse juba rahuaajal ja hoitakse nendes jaamades, kus sünnib massilistel vedudel vagunite varustamine.

Ühelajal raudtee võrgu ja veereva koosseade korraldamisega sõjaväe nõuete kohaselt kestab samuti massiliste vedude teostajate isikute sellekohane ettevalmistamine.

Riigikaitse kavade kohaselt seatakse kokku sõjavägede veo plaanid, mis siis, nagu eelpool tähendatud, mõlemate ametkondade poolt täpselt täidetakse. Nüüdsel ajal peavad need kavad olema väga painduvad, sest nende läbiviimist võib tunduvalt segada vaenlase õhujõud. Selleks nähakse ette raudtee kiired parandamisvõimalused ja tarbekorral edasisõit ümberistumisega, muidu võivad massiliste vedude teostamisel esile tulla rasked raudtee ummistused. Tuleviku sõjas sarnased raudtee purustamised vaenlase õhuväe poole kindlasti leiavad aset, eriti sõja lahtipuhkemisel katsub õhuvägi vastase raudtee

sõlmpunkte ja suuremaid sildu ning tundelikkumaid ehitusi purustada, et mobilisatsiooni- ja koondusvedu segada. Üheks abinõuks sarnaste purustamiste vastu on muidugi vastava kaitse loomine ja abinõude valmisolek tee ja ehituste kiireks prandamiseks, samuti massilistel vedudel nähakse ette vaheajad rongide liikumises, et anda võimalust teid parandada ja hiljaksjäänud rongidel jõuda sihtjaama. Sellel ajajärgul töötavad raudtee parandusosad ennast-salgavalt.

Samuti korraldatakse liikumist nii, et võimalikkude purustamise objektide, nagu sõlmjaamade, sildade jne. vahele jääks vastav arv veerevat koosseadet, et tarbekorral korraldada liikumist ümberistumisega. Tuleb samuti korraldada raudteeliini kaitset sisemaa kuritahtlise elemendi ja sõja algpäevil üle piiri või merelt maale tungivate vaenlase väikeste salkade vastu. Väga tõenäolik on tuleviku sõjas ka vaenlase poolt mõnede raudteesõlmede või tähtsate punktide gaasitamine, mille tõttu raudteelasi tuleb tarbekorral varustada vastavate kaitseabinõudega.

Massilistel kaitseväge vedudel ja erakorralisel ajal suureneb mõne raudtee või tema üksiku teenistusharu töö tunduvalt, kuna teistel aladel ja liinidel töö väheneb. Sellepärast nähakse ka ette juba rahuajal ametnikkude ümberpaigutused raudteel, et uutes tingimustes vedu teostada. Nii suureneb tunduvalt rongide meeskondade, liikumist korraldavate ametnikkude ning massiliste vedude algul tööliste arv, kes vaguneid kaitseväge vedudeks varustavad ja sisse seavad. Kõik uutele kohtadele määratud isikud valmistatakse rahuajal seevõrra ette, et nad suudavad nende peale pandavaid kohustusi täita.

Peale raudteelaste tuleb sõjavägi samuti massilisteks vedudeks ette valmistada. Sõjaväelastelt nõutakse raudteel laadimiste oskust, et ettenähtud tähtaegil rongile aseneda või seda vabastada. Et erakorralistel aegadel on tarvilik suuri hulkasid paisata piirile, kasutatakse ka raudteid maksimaalselt, mille tõttu väeosadele antakse väga vähe aega jaamas laadimiseks. Kuid väeosad peavad oskama seda teha ruttu ja otstarbekohaselt, et mitte oma juhatuse plaane segi ajada, sest mõne rongi mitteõigeaegne väljaminek segab järgmiste rongide käiku ning teiste osade laadimist jaamades. Samuti on sihtjaamas tähtis veoplaanides ette nähtud vagunite õigeaegne tagasiandmine, sest muidu väheneb tarvitamisel olev veerev koosseade; eriti on see tähtis väikeriikidel, kus veerevat koosseadet on vähe.

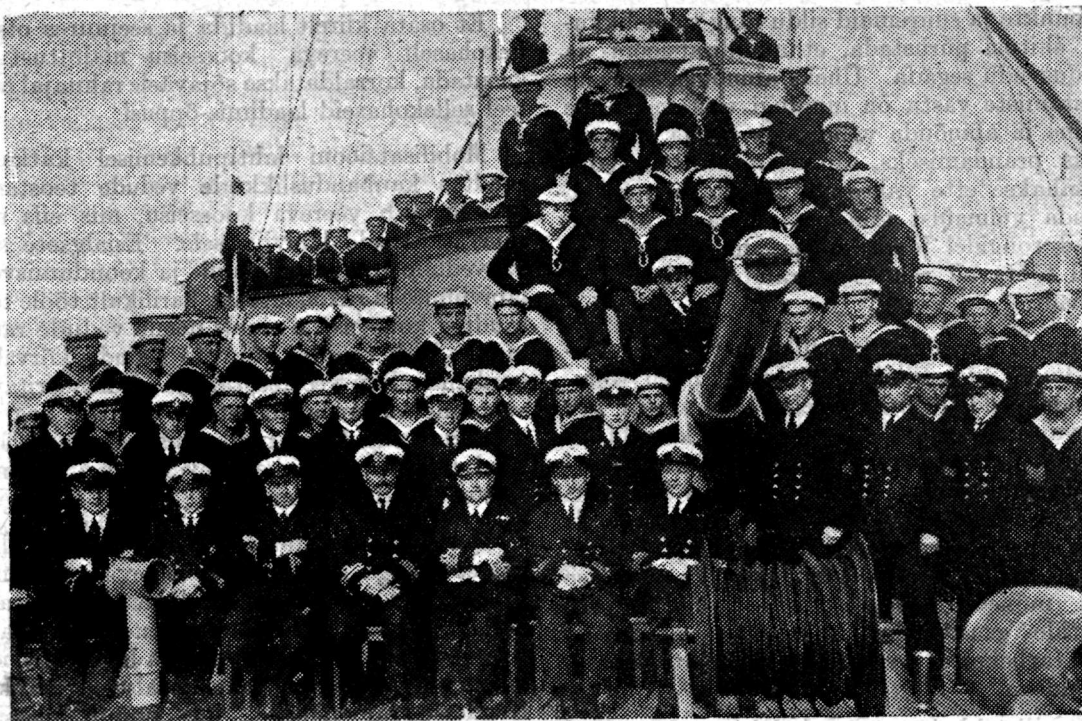
Et osata kiirelt laadida ja seejuures otstarbekohaselt veereva koosseisu mahutust ära kasutada, korraldatakse sõjaväele rahuajal raudteel sellekohaseid laadimisõppusi.

Mobilisatsiooni lahtipuhkemisel katkestab raudtee kaubanduslikkude vedude teostamise ja vabastab veereva koosseisu, mis siis asub sõjaväe vedude läbiviimisele. Esialgsete sõjaväe vedude (mobilisatsiooni- ja koondamisvedud) läbiviimiseks rakendatakse harilikult tööle terve raudtee koosseis, ja ainult nende vedude raugemisel algab raudtee sõjaväe vedude kõrval ka kaubandusliku veo teostamist. Formeeritavate väeosade valmisaamisest on tingitud aeg, mis harilikud riigid annavad oma raudteedele, et need võiksid tarvilikke ettevalmistusi teha massiliste vedude algamiseks.

Sel ajal varustatakse vagunid ettenähtud sisseseadetega, koondatakse veerev koosseis massiliseks veoks, avatakse uued jaamad ja peatuskohad, toimetatakse raudteelaste ümberpaigutusi vedude rohkuse kohaselt ja liikumises minnakse üle sõjaaegsele maksimaalsele graafikule. Nendesse rajoonidesse, kus sünnib massiline vedu, komandeeritakse liikumist juhtima ja korraldama erilisi raudtee- ja sõjaväe liikumisasjandust tundjaid sõja- ja raudteelasi. Massiliste vedude ajaks on tarvilik neid kaitseväge-lasi varustada suurte volitustega ja õigustega. Prantsusmaal Ilmasõja ajal tegutsesid liikumise juhtimise alal väga edukalt eriettevalmistusega ohvitserid, kelle juures olid tehnilistena nõuandjatena ja raudtee liikumise korraldajatena komandeeritud raudteelased.

Sõja ajal on raudtee kogu aeg valmis sõjaväe vedude teostamiseks. Ta on abinõu väejuhatusele, et kiiresti ja vaenlasele ootamata omi vägesid koondada tarvilikus suunas löögi andmiseks või vastase edu paraliseerimiseks. Siiski enne igat suuremat vedu tuleb selleks kokku seada plaan ja anda raudteele võimaluse piirides aega veereva koosseisu koondamiseks. Ilma plaanita ette võetud suurem vedu ei anna iialgi häid tagajärgi.

Raudtee on tundelik aparaat, mille tõttu tuleb teda ka õigel ajal nagu ka riigi tervet teedevõrku ette valmistada riigikaitse teenistusse. Mida väiksem riigi maaala, mida kiiremalt toimetada tarvis mobilisatsiooni ja koondamist piirile, mida väiksemad, kuid liikuvad on väejuhatuse varud, mida ähvardavam vaenlane, seda paremini peab tegutsema väejuhatuse käes suurim transpordi abinõu — raudtee.

Suurtükilaev „Lembitu“ viimane koosreis — ohvitserid ja meeskond.

Näitlikkudest taktikalistest väliõppustest.

Iga inimene tajub ümbristsevat välisilma oma meelte abil. Iga tajumine jätab järele inimese peaaegu jäljed, mida me nimetame kujutlusteks. Nii siis kujutus on tajumise produkt, ja kes tahab rohkem kujutlusi saada, peab rohkem vastu võtma pilte oma meelte abil.

Meieaja psühholoogid tõendavad, et inimene tuletab umbes $\frac{2}{3}$ kõigist oma välisilma tajumistest nägemismeele, s. o. silmade abil. Siit järeldus: väljaõppe alal õpilastele pakkuda võimalikult rohkem nägelikku.

Täiesti ekslikult arvavad aga mõned, et on olemas mingisugune puhtnäitlik-õppemeetod. Sarnast meetodi ei ole, vaid näide peaks olema iga õppemeetodiga õppematerjali lahutamatu osa. Ainult näitega ei saa aga veel kedagi täielikult välja õpetada. Pealegi saab mõne õppeala käsitlemisel näiteid õige vähesel määral kasutada. Seepärast täielikuks väljaõppeks on tarvis veel õpilasele asja kohta anda seletusi, loenguid pidada ja teda lasta iseseisvalt asja uurida. Näide siinjuures olgu ainult üks abinõusid, millega hõlbus-tatakse uurimise all oleva asja kohta nõuetava teadmiste kogu omandamist vähema aja ja energia kuluga.

(Siin on jutt siiski ainult välisest näitlikkusest, või otsekohe näitamisest. Kuid modern pedagoogika võtab näitlikkust laiemalt. Kõneldakse sisemisest näitlikkusest (innere Anschauung), mis väljendub selgete täpsete kujutluste loomises õpetamisel. Sarnaselt võetuna näitlikkus muutub terve õpetuse lahutamatuks aluseks. Toim.)

Meelte abil tajutud kujutlused ja teadmised ei püsi kaua meie teadvuses. Nad vajuvad varsti alateadvusse ja ajajooksul hääbub teatud protsent nende täielikkusest. Kuid, nagu ülal tähendatud, jätab iga ta-

jumus jäljed meie ajudes ja sel teel võime alal hoida kujutlusi, mis meie alateadvuses edasi elutsevad meie tähelepanematult. Nende tuletamiseks teadvusse on tarvis mingit tõuget, mis kujutlused liikuma paneb. Sagedasti on selleks tõukeks üks ainus sõna või nähtus, mis kujutluse esile kutsub, ja et kujutlused mõjutavad kujutlusi, neid enesega kaasa kiskudes, siis kergib uuesti alateadvusest meie silmade ette kord nähtud pilt tervikuna.

Ka taktikalisel väljaõppel kasutatagu ülaltoodud psühholoogilist seadust, ja sellest välja minnes on üks parimaid võtteid näitlik taktikaline väliõppus.

Näitlikul taktikalisel väliõppusel olgu meie ajudes fikseeritud kujutlused selleks lõuendiks, millele algame pildi maalimist, lisades ja tihendades värve seletuste, diskussioonide, loengute, iseseisvate uurimuste ja töodega soovitava määran. Näitlikul õppusel fikseeritud kujutluste abil kutsume aastate pärast alateadvusest uuesti esile kogupildi kord õpitud asja kohta.

Sarnaste õppuste korraldamine on meil alles katseperioodis. Tuleb ette eksimusi ja komistusi nagu iga alguse juures, kuid töö õpetab tegijat ja siit ammutame kogemusi nende kõrvaldamiseks. Juba 1925. a. sügisel tehti katsed näitlikkude õppustega väiksemate üksustega (jagu, rühm, komp.) reserv-ohvitseride kursustel. Siin andsid nad ajasäästmise mõttes häid tagajärgi. Käesoleval ajal teostatakse nende korraldamist Sv. üh. õppeasutustes.

Mis on taktikaline näitlik väliõppus?

Siin tuleb selget vahet teha: a) harilikkude taktikaliste väliõppuste ja b) näitlikkude taktikaliste väliõppuste vahel.

(Näitlikud taktikalised õppused on artiklis käsitatud ainult ühelt seisukohalt, nimelt kui lahing-demonstratsioonid teatud üksustega, kus on siis pealtvaatajad ja täitjad. Kuid näitlikkudel õppustel taktikas on siiski koguni suurem tähendus ja nad käsitatakse kõikjal laiemas ulatuses. Näiteks näitlikud õppused kaadriga kaartidel ja maastikul, kus ei ole õieti mingisuguseid osi demonstreerimiseks, vaid tegutseb õppustel juht. Ohvitseride ja kadettide väljaõpetamisel ka sõjakoolis niisugustel õppustel eriti maastikul on väga suur tähtsus. Samuti võib neid kasutada väeosades kaadriõpetamiseks. Toimetus.)

Esimeste juures on õpetatavad ühtlasi ka täitjad. Täitmise viisilt võivad sarnased õppused olla ühepoolsed või kahepoolsed. Vaenlane võib olla oletatud, tähendatud, või kujutatud täies koosseisus.

Teiste juures osavõtjad jagunevad kahte gruppi: täitjad (demonstreeriv üksus) ja õpilased (pealtvaatajad). Vaenlane (täitjatest) võib siin olla ära tähendatud jagusid kujutavate üksikute meestega, kes varustatud vastavate lippudega ehk märklaudadega, või jälle jaod täies koosseisus. Ka viimasel juhtumusel on kasulik k.-k., laskur jaod, r/klp., K. P. jne. ära tähendada üksikest erinevate lippudega, mille tähendusi õpilased peavad teadma, et üldpilt oleks silmapaistvam. Vaenlane tegutseb õppuse juhatajalt saadud esialgsete juhtnõrde, leppemärkide või telefoni teel antavate käskude järele. Naabrid tuleb ära tähendada üksikute lippudega varustatud meestega.

Siin peab kõik sündima täpselt õppuse juhataja tahte ja idee kohaselt kokku seatud plaani ja tegevuskava järgi. Täitjad pooled tegutsevad siin nagu näitelaval, ette kandes enne kätte harjutataud osi, kuna õpilased endist teatripubliku moodustavad. Peale selle neile antakse veel ettekande kohta täiendavaid seletusi. Täitjad peavad teadma sama hästi oma osi tegevusväljal nagu instruktor, demonstreerides noortele laskevõtteid, sihiku seadmist jne.

Mis on siis näitliku õppuse eesmärk?

Nagu juba tähendatud, ei saa ainult näitlikkude õppustega veel kedagi põhjalikult välja õpetada. (On õige siis, kui näitlikku õppust võtta kui lahing-demonstratsiooni. Toim.) Näitliku õppuse eesmärk on: anda reaalne pilt demonstreeritava üksuse koosseisust, relvastusest, varustusest, laskemoona normidest ja vooridest, näidata kuidas sünnib lahingutegevus ühel ehk teisel lahingufaasil, kuidas toimivad mingisuguse üksuse koosseisulised või juurde antud osad selle ehk teise taktikalise ülesande lahendamisel.

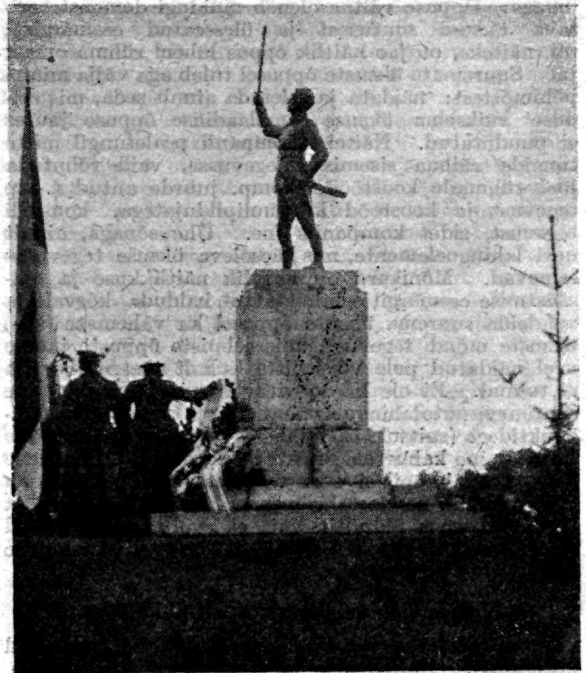
Missuguste jõududega ja kellele korraldada näitlikke õppusi?

Siin tuleb välja minna põhimõttest: väljaõppitud osaga demonstreerida õppijatele lahingutegevust vanasõduritega (näidata noortele). Mõnikord lubab, või isegi nõuab olukord, et seda koguni tuleb teha noortega. Neil juhtumustel on tarvis väga suuri ettevalmistusi ja töö produktiivsust võib saavutada ainult 1—2 jao demonstreerimisel.

Siis tuleb näitlikke õppusi korraldada veel neil juhtumustel, kus õpilase ehk ka teisi pealtvaatajaid tahetakse tutvustada uute taktikaliste võtetega, uute rivivormide või lahingkordadega jne. — ühesõnaga — uudsustega taktika-alal. Peensustesse tungima nende küsimuste juures siinkohal ei hakka, sest kõik ripub suurel määral ära kohalistest oludest.

Missuguseid õppusi teha näitlikult?

Oleneb sellest, kellele neid korraldatakse, kas noortele, vanasõduritele, õppekompanii õpilastele, noorematele juhtidele j. t. Soovitav oleks iga uue lahingutegevuse uue lahingufaasi algul esimene õppus kor-

Vabadussõjas langenutele mälestussammas Rõuges.

raldada näitlikuna ja seda igale üksusele, alates jaost kuni pataljonini; kuid seda ei võimalda peaaegu mitte kunagi lühikene teenistusaeg, dislokatsioon, õppeplatsid ja palju teisi asjaolusid. Seepärast tuleb piirduda ainult tüübiliste, karakteriliste tegevusmomentidega. Üldiselt ei saa siin kindlaks määrata vahekorda hari-likkude ja näitlikkude taktikaliste õppuste vahel. Seda peavad tegema iga üksikul juhusel juhid, kes neile alluvatele üksustele kokku seavad õppeperioodide kavad.

Näiteks võiks väeosas korraldada järgmisi näitlikke õppusi:

jagu — a) luurel, b) kallaletungil ja rünnakul, c) tegevuses vaenlase kaevikute sisemises ja d) kaitsel. Igaüks neist nõuaks keskmiselt 1—1½ tundi (ainult demonstratsioon ja seletused maastikul).

Rühm — a) rännaktökk, b) lähenemisel k. kahurtule piirkonnas ja kallaletungil, c) rünnakul ja tegevus vaenlase seisukohtadesse sisseurdmisel ja d) kaitsel peavastupanu positsioonil.

Kompanii — a) lähenemisel ja kallaletungil, b) rünnaku lähtebaasi vallutamisel, organiseerimisel, rünnakul ja edu kasutamisel ja c) kaitsel.

Peamisteks näitlikkudeks õppusteks väeosades jäävad ikkagi jao ja rühma õppused. (Seda autori tõendust tuleb võtta suure reservatsiooniga isegi siis, kui näitlikke õppusi võtta kui lahingdemonstratsioone. Toim.)

Mida näidata neil õppustel?

See on üks tähtsamaid küsimusi õppuste kava kokkuseadmisel ja nende organiseerimisel. Seda peab põhjalikult läbi mõtlema enne töö juurde asumist.

Kogemused sel alal näitavad, et parim õppuse kestvus on 3—4 tundi; pikema vältuse juures hakkavad õpilased väsima, tähelepanu valgub laiali ja töö produktiivsus langeb, eriti veel talveperioodil ja halva

ilmaga. Õppuse vältus oleneb muidugi demonstreeritava üksuse suuruselt ja üllesaatud eesmärgist; nii, näiteks, on jao näitlik õppus lühem rühma omast jne. Suuremate üksuste õppusel tuleb aga välja minna põhimõttest: näidata ja seletada ainult seda, mis eelmise väiksema üksuse samalaadilise õppuse juures ei puudutatud. Näiteks kompanii pealetungil mitte tungida rühma sisemisse tegevusse, vaid rõhutada just rühmade koostööd, komp. juurde antud r.-klp tegevust ja koostööd k. kuulipildujatega, kompüli tegevust, sidet kompaniis jne. Ühe sõnaga, ainult uusi lahinguelemente, mis käesoleva üksuse tegevuses esinevad. Mõnikord on kasulik näitlikkuse ja ajasäästmise eesmärgil eelnimetust kalduda kõrvale ja vaadelda suurema üksuse õppusel ka vähemate (all-) üksuste mõnd tegevust, mis eelmiste õppuste juures veel näidatud pole või mitte küllalt tõetruult välja ei tulnud. Ei ole ka soovitatav õppuse ülekuhjamine suure arvu uute lahinguelementidega ja tugevate lahingueffektidega (suitsukate, udukate, ülemäärane fugaaside tarvitamine kahurtule efekti loomiseks jne.) Esimene neist väsitab õpilasi oma uudsuste rohkusega, kuna teine tõmbab nende tähelepanu üleliiga enese peale ja tumestab seega üldpilti. Siia ei kuulu muidugi need juhtumused, kus õppuse eesmärgiks on väeliigi tehnilise mõju demonstreerimine.

Kumba lahingtüübiga alata näitlikke õppusi?

Suurema osa välisriikide määrustikud eelistavad pealetungi. Kaitse neis on ette nähtud kui ajutine, teisejärgu tähtsusega tegevus mitmesuguste kõrvaleesmärkide saavutamiseks. (Seda just tõendada siiski ei saa, kuigi pealetung kõikjal käsitatakse enne kaitselahingut. Toim.) Sellest seisukohast välja minnes on ka nende sõjakirjanduses üles kerkinud küsimus, kummaga neist alata rahuaajal sõdurite väljaõpet. See küsimus on leidnud mitmesuguseid lahendusi vastavalt sellele, milline lahingudoktriin on kusagil riigis maksev.

Pedagoogilisest vaatepunktist välja minnes parima väljaõppe saavutamiseks on loomulik alata kaitsest kui lihtsamast, kergemast ja selle järeltulist rutemini omatavamast lahingutüübist, ning üle minna järk-järgult raskemale — pealetungile.

Meie sõjaväe väikse arvu juures üks tähtsamat abinõusid vaenlase jõudude arvulise ülekaalu tasakaalustamiseks on hea väljaõpe. Siit järeldus: näitlikke õppusi alata kaitsekorda asumisega. See on pedagoogiliselt õigem.

Kuidas korraldada näitlikke õppusi?

Näitliku õppuse organiseerimine nõuab väga palju eeltööd, et ta saaks ka tegelikult „näitlik“ ja eeskujulik. Õppuse juhataja peab siin hästi läbi mõtlema ja oma kavast peensusteni välja töötama õppuse üksikud momendid.

Kokkuvõetult tuleb üles seada ja vastused leida järgmistele küsimustele:

1. Missugune tuleks võtta, väljaõppe järjekorras edasi minnes, järgmine näitlik õppus?

Kergib küsimus: Mida nüüd demonstreerida. — kas jao kallaletungi, kaevikute rullimist, rühma lähenemist jne? — Selge on, et ühel näitlikul õppusel ei suudeta läbi viia, näiteks, kompanii pealetungi alates lähenemisest kuni edu kasutamiseni. Tuleb piirduda vähemaga ja sellesse siis stüveneda põhjalikumalt.

Kui üksuse õppekavas pole kindlaks määratud, milliseid näitlikke õppusi käesoleval õppeperioodil läbi võtta, tuleb eeloleva näitliku õppuse teemiks valida üks ehk kaks lahingufaasi, näiteks rühma lähenemine ja kallaletung või komp. kaitsele asumine lagedal jne.

Soovitav on õppuste teemideks olevad lahingufaasid valida selles järjekorras, nagu nad tegelikult lahingulokorras ette tulevad; näiteks, mitte enne demonstreerida kompanii rünnakut ja selle järele kompanii lähenemist, rühma kallaletungi jne. (Mitte ainult soovitav, vaid tingimata tarvilik. Toim.)

2. Millise üksusega demonstreerida? Kes ja kuipalju pealtvaatajaid?

Demonstreeriv üksus peab olema täielises sõja-aegses koosseisus ühes voori osadega. Väiksemate üksuste (jagu, rühm) demonstreerimisel üksuse töö korralikkuse ja suurema näitlikkuse saavutamiseks, on soovitav demonstreeriv osa koostada väljavalitud, parematest rivisõduritest või isegi noorematest juhtidest. Üksus olgu täies rakmes ja kõigi relvadega, varustatud paupadrunitega, õppegranaatidega, vastava arvu sideabinõudega jne. Tule äramärkimiseks kuulipildujad varustada paupadrunitega, täristajatega ja lipukestega tule suuna näitamiseks. Kindlaks määrata demonstreeriva üksuse ja selle allüksuste juhid, vaenlast kujutava osa juht, tarvilisel korral ka õppuste juhataja abilised ja õpilaste gruppidele seletusi andvad juhid, et nendega ühiselt ettevalmistustööd läbi viia.

Siin tuleb ka selgusele jõuda, kes ja kuipalju tuleb pealtvaatajaid (õpilasi) ja vastavalt nende üldarvu ning väljaõppe tasapinnale nad kas gruppideks jaotada või ühte gruppi koondada.

3. Maastiku valik.

Maastik peab vastama õppuse teemile, soodustama õppuse läbiviimist ja võimaldama tema jälgimist. Ta peab olema esitatava tegevuse näitelavaks ja ühtlasi vaatlussaaliks õpilastele. Järelkult maastikust oleneb suurel määral näitlikkus, mis pärast ta valikut toimendada suure hoolsusega.

Üldiselt oleks soovitav võrdlemisi lahtine maastik, mis sisaldaks vaatluspunkte õpilaste tarvis. Igakord ei saa sellest kinni pidada, sest iga maastik tingib erilahinguviisi; näiteks ei saa lagedal demonstreerida kompanii kaitset või pealetungi metsas. Tegevusmaastiku valib õppuse juhataja isiklikult või koos demonstreeriva üksuse juhtidega. Maastik võetagu niisugusena nagu ta tegelikult on. Oletused pole siin lubatud.

4. Taktikaline olukord.

Üks tähtsamaid tingimusi täieliku õppuse produktiivsuse saavutamiseks on nende lihtsus. Ülesanne ja olukord peavad olema lihtsad ja selged, nii et iga õpilane neist täiesti aru saaks ja täpselt teaks, kus asus tegevuse algul tegutseva üksuse iga allosa ja missugune oli tema ülesanne. Taktikaline olukord ja demonstreeriva üksuse ülesanne peavad õpilastele enne tegevuse algust teada olema. Väiksemate üksuste juures võib seda seletada suusõnaliselt enne tegevuse algust, suuremate üksuste juures peab aga kirjalik olukord varem antud olema, et õpilased selle juba oleks kaardi järele läbi arutanud; enne õppuse algust tuletatakse see neile maastikul veel kord lühidalt meelde. Muudatused olukorras tegevuse kestvuselt antakse teada seletusi andvate grupi juhatajate poolt. Esialgse olukorra ja ülesande seab kokku õppuste juhataja.

5. Tegevuskava.

Õppuste väärtus, samuti ka tema tulemused pealtvaatajatele pakutud pildi ja seletuste näol olenevad peamiselt tegevuskavast. Seepärast tema kokkuseadmisel tuleb toimida erilise hoolsusega. Tegevuskava seatakse kokku õppuse juhataja poolt ja täiendatakse maastikul tegevuse eelproovi juures. Eelproov seisab selles, et õppuse juhataja ühes demonstreeriva üksuse juhtidega või demonstreeriva üksusega täies koosseisus

lahendavad ja täiendavad tegevuseks valitud maastikul eeloleva näitliku õppuse nii nagu ta pealtvaatajale ette kantakse.

Tegevuskavas peavad lahendust leidma järgmised küsimused:

a) kogumispunktid ja kellaajad kogumiseks õpilastele, demonstreerivale üksusele ja vaenlast kujutavale osale.

b) mis peab kaasa võetud olema õpilastel (kaardid, binoklid, paber ja pliiats märkuste tegemiseks jne.), demonstreerival ja vaenlast kujutaval osal (varustus, relvad, laskemoon, rakmed, lipud jne.).

c) täpne tegevuse loetus tegevuse järjekorras demonstreerivale üksusele, kooskõlastatud ajas ja maastikul õpilaste vaatluspunktide ja antavate seletustega.

d) aja arvestus tegevuste ja seletuste vältuse üle, alates kogumiseks määratud kellaajast kuni käsuni kojuminekuks.

Tegevuste ja nende jälgimise kooskõlastamiseks on soovitatav ligikaudselt kindlaks määrata seletuste andmise vältused igas vaatluspunktis. Eriti tähtis on see sel juhtumusel, kui seletuste andmine sünnib mitmes grupis.

Siin kergib küsimus: kas demonstreeriva üksuse tegevust reguleerida seletuste andmiseks tarvismineva aja järgi, või ümberpöörult: seletusi reguleerida katkestamata tegevuse järgi?

Kui demonstreeriva üksuse tegevust ei reguleerita seletuste andmiseks vaatluspunktides tarvis mineva aja järgi, siis võib mõnel juhtumusel ette tulla nähtusi, kus tegevuse kiire arenemise tõttu (kallaletungil, edu kasutamisel jne.) seletustega ei jõuta järele ehk ollakse sunnitud ruttama. See vähendab nende väärtust ega luba õpilastel süvendada. Kuid tegevuse üldpilt sel juhtumusel saab katkestamatu ja lähem tegelelikule olukorrale.

Tahetakse aga seletusi anda ruttamata, siis tuleb demonstreeriva üksuse tegevust katkestada teatud ajaks (10–15 min.) kokkulepitud signaali abil, et seletustega järele jõuda või õpilasi ümber paigutada uude vaatluspunkti. Õppuste juhataja poolt antud signaali järele „katkestada“ tardub kõik tegevus signaali andmise momendist ja alagb uuesti signaali järele „jatkata“.

e) õpilaste vaatluspunktide loetus edasiliikumise järjekorras (ehk liikumise marsruut), tegevus, mille peale tähelepanu juhitakse ja küsimuste loetus, mis igas vaatluspunktis selgitatakse.

Kui näitlikke õppusi korraldatakse juhtidele või rohkem arenenud sõduritele, on soovitatav, et igaüks neist saaks juba varem ühes kirjaliku olukorraga ja ülesandega ka lühikese väljavõtte tegevusekavast, milles ära oleks tähendatud:

a) õppuste teem ja läbiviimise kuupäev;

b) õpilaste jaotus gruppidesse, õppuse juhataja ja gruppide juhatajad;

c) õpilaste kogumispunkt, kellaajad ja kaasavõetavad asjad;

d) küsimuste loetus, mida selgitatakse;

e) õppuste juures tarvitatavate üldiste signaalide ja märkide (lipud, tähised, märklaud jne.) kirjeldused ja nende tähendused.

Küsimuste loetus tuleks iga küsimuse juures jätta vaba ruumi õpilaste poolt kirjutatavate märkuste jaoks.

6. Seletuste andmine.

Mis puutub seletuste andmisesse, siis, nagu juba tähendatud, võib neid anda kahel viisil: a) tsentraliseeritult — õpilased moodustavad ühe grupi, ja seletusi annab kõigile ühiselt kas õppuste juhataja või eriti selleks määratud isik, või b) deentraliseeritult — õpilased on jaotatud gruppidesse ja seletusi annavad gruppide juhatajad. Mõlemal viisil on oma head ja halvad küljed (vaata „Sõdur“ nr. 37 — 1926 a.).

Viimasel juhusel tuleks õppuse juhatajal ja gruppide juhatajatel ühiselt varem läbi arutada ja ühtlustada vaateid neis küsimustes, mis meil senini ilmunud määrustikes ja eeskirjes käsitamist ei leia ja mille kohta lahkeliid võivad tekkida.

Kavas ettenähtud küsimuste lahendamisel tuleb seletusi anda kokkuvõetult, lühidalt ja rahulikult, silmas pidades, et üleliigsed seletused ja ruttamine viivad laiali õpilaste tähelepanu. Selle kooshoidmiseks seletuste vahel esitatagu õpilastele üksikuid lihtsamaid küsimusi asja kohta, kuid tuleb loobuda mõtte peale viivate küsimuste viisist — see nõuaks liig palju aega. Õpilaste poolt esitatud küsimused, kui nad pikka seletust ei nõua ja kui aega jätkub, lahendada lühidalt kohapeal ja täielikumalt üldisel läbiarutamisel.

Kus vähegi võimalik ja kui see õppuste käiku ei sega, õpilasi lasta pealt kuulata demonstreeriva üksuse juhi poolt antavaid käskke, korraldusi ja teadaandeid.

7. Õppuse juhtamine.

Näitlikkude õppuste hea kordaminek oleneb tunduvalt nende juhtimise organiseerimisest. Juhtimise organiseerimise all on siin mõeldud peamiselt: demonstreeriva ja vaenlast kujutava üksuse juhtide valikut, õppuse juhataja poolt neile tegevuseks antud instruksioone, tegevuse kestel täitjatele tehtavaid korraldusi, side personali ja vahendeid, mille kaudu korraldusi edasi antakse.

Nii demonstreeriva kui ka vaenlast kujutava üksuse juhid peavad olema kogenud rivimehed ja, soovitatav, lahingutest osa võtnud isikud. Nagu ülal juba tähendatud, nad peavad tundma õppuse eesmärki, hästi teadma oma ülesandeid ja kohuseid, suure hoole ja täpsusega täitma neid osi üldisest ülesandest, mis tegevuse eelproovil ja sellele järgnevatel instruksioonidega neile kindlaks määratud. Õppuse juhataja õppuse läbiviimise ajal ainult juhib tegevust, kuid ei paranda enam midagi. Siit tarvidus suurte eeltööde ja hästi korraldatud sidetegevuse järele.

Õppuse hea kordaminek nõuab nii õppuse juhatajat kui ka täitjate suurt tähelepanu ja tegevuse katkestamatut jälgimist. Juhataja pingutused siin on veel seda suuremad, et ta peab juhtima mõlemaid tegutsevaid pooli ja õpilaste gruppide liikumisi. See asjaolu, eriti keerulisemate õppuste läbiviimisel, sunnib teda loobuma õpilastele isiklikult seletusi andmisest ja valima endale isegi abilisi, vahemei juhtimise alal. Samuti andub ka demonstreeriva üksuse ülem täielikult alluvate üksuste juhtimisele ja lahinguvälja vaatlemisele. Kui teda nüüd ühendada telefoni teel õppuste juhatajaga, siis kistakse ta kõrvale oma otsekohesest tegevusest ja ta on liig seotud telefoniga. Siin ongi tarvis vahemei, kelle kaudu edasi antakse kõik õppuse juhataja korraldused ja kes otseühenduses oma vahel telefoni teel, leppemärkide abil jne. Tarbekorral võivad sarnased vahemei olla ka allüksuste juures. Kõik nad on kui õppuse juhataja silmad ja kõrvad tegevuse juhtimisel. Vaenlast kujuta va üksuse juhiga peab õppuste juhatajal olema katkestamata side telefoni teel ja igasuguste leppemärkide abil.

Nüüd tuleb õppuse juhatajal veel kindlaks määrata rida leppemärke ja signaale kõikide osavõtjate tarvis. Siin võiks nimetada signaale: õppuse algamiseks, katkestamiseks, jätkamiseks, lõpetamiseks, kogumisteks jne.

Õppuse üldine läbiarutamine.

Näitlikul õppusel saadud reaalne üldpilt täiendatakse kõigepealt õppuse üldisel arutamisel. See arutamine erineb harilikku taktikaliste välisõppuste arutamisest selles, et siin peaarõhku ei panda mitte ülesande taktikaliselt õige lahendamise, vaid rohkem tema täitmise tehnilise külje peale.

Läbiarutamise eesmärgiks olgu:

- selgitada peensused tegevustes ja eriti need, mis käesoleva õppuse eesmärgilt tähtsad;
- lahendada õpilaste poolt esitatud küsimused, selgitada arusaamatuseid ja nende tekkimise põhjused;
- välja kutsuda elav mõttevahetus õpilaste poolt tehtud märkuste ja küsimiste põhjal;
- teha konkreetne kokkuvõtte õppustest ja selle põhjal välja tuua õpised.

Kui sarnaselt läbi viidud ja läbi arutatud näitliku õppusega reaalne üldpilt teatud lahingufaasi ise-

loomustavate elementide üle konturjoontes õpilaste ettekujutus-louendile on maalitud, siis asutagu pildi peensuste väljajoonistamisele.

Vastavalt üldise õppekava ulatusele ja väljaõppeks käsutada olevale ajale korraldatagu: samasisulisi harilikke taktikalisi välilõppusi (kus õpilased nüüd ise tegutsevad), kuid juba teisel maastikul ja teises olukorras, diskussioone, loenguid ja, kätte andes vastava materjali, lasta õpilasi iseseisvalt asja uurida.

Lähtealaks nende peensuste väljajoonistamise töös olgu näitlikul õppusel saadud üldpilt.

O. J—n.

Kahurtule mõju kindluste peale.

Verduni lahingu õpiseid.

Kuidas moodne kahurtuli alaliste kindluste peale mõjub, seda küsimust käsitleb Briti Kuningliku Inženieriväe ajakirjas („The Royal Engineers Journal“, Vol. XL. nr. 4. December 1926.) sama väe liigi ins.-leitnant H. B. Harrison. Oma pikemas artiklis kirjeldab ta Verduni ja lahinguid, mis selle kuulsu kindluse pärast Ilmasõja ajal löödi ning teeb sellest järeldusi. Et artikkel huvipakkuv, siis toome selle siin tõlkes.

* * *

Verdun, vana galdie Virodunum, on väike linnake, ehitatud Maasi (Meuse) kaldale mägestikku, mis ulatub rööbasjoones jõeale umbes 12 miili pikkuselt. Juba vanal ajal oli linn tähtis sõjaväeline keskkohal ja ka hiljemini on ta osutunud väga väärtuslikeks faktoriks Prantsusmaa kaitsel germaanlaste vastu.

Vaenlane on ajaloo kestel nii mitugi korda piiranud Verduni.

Kui preisiased 1870 aastal lähenesid Verdunile, siis oli seal ainult vana Vaubani kindlus. Alles pärast mainitud aastat, kui Prantsuse idapoolne kindlustevõrk uuesti organiseeriti, muutus Verdun Toulon-Verduni kaitseliini tugevamaks lukuks. Kindlustamistööd kestsid aastad, ja juba 1874 aastast peale on Verdun suutnud etendada seda osa, mis talle määratud Prantsuse piirivahina. Kindlustuste rajoon on suurenenud ka alatasa — põhjuseks on muidugi kahurtule laskekauguse järjekindel suurenemine.

1874—1880 a. täiendati kindlust 1½—4 miili kaugusele ehitatud eelkindlustustega (fortidega). Viimastest ehitati Belles-ville, St. Michel, Souville, Tavannes ja Beltrup Maasi paremale kaldale, kuna pahemale poole jõge tekkisid fordid: Dugni, Regret, La Chaume ja Marre.

Seda esialgset võrku laiendati pärast 1880 aastat veelgi uute fortidega 3—5 miili kaugusel linnast mägestikus. Nii kerkisid jõe paremale kaldale fordid: Douaumont, Vaux, Moulainville, Rosellier ja d'Haudain-ville ja pahemale: Landrecourt, Sentelles, Chana, Choisil ja Bois Bourrus.

Kõik need uued fordid ehitati kivist ning kaeti pealt paksu mullakorraga. Hiljem aga, kui tarvitu-sele võeti väga tugeva lõhkejõuga laskemoon, oldi sunnitud uuendama ka fortisid. Muld müüridel ja vallidelt koristati ning asetati esiteks 3 jala paksuse liivakorraga ja selle peale valati umbes 8 jalga paks betoonkord. Tööd algasid 1885 aastal ja 12 aastat hiljem oli suurem osa fortidest juba uuendatud.

Kuid see polnud veel kõik. Vahepeal ehitati fortide vahele väli- või abikindlusi, mis ühendati peakindlusega jooksukraavide ja tunnelite süsteemiga. Abifortides oldi kahurite jaoks olemas lahtised alused. Hiljem muudeti osa neist ajutise iseloomuga välikindlustustest alalisteks ning varustati samuti kui teisedki.

Sarnased fordid oldid: Foideterre, La Laufée ja Charny.

1900 aastal oli aga kahurasjandus jälle juba seda-võrra arenenud, et tingis fortide kõvendamise uue vajaduse. Nüüd tarvitati selleks juba ainult raudbetooni, mis valati rauast võrkudesse. Sedaviisi ehitatud kasemattide katused võisid eeskirjade järgi olla paksud 4—5 jalga.

Fortide uuendamine kestus vahetpidamata. 1905 aastal alustati kahurite paigutamist varjatud maa-alustesse eriliselt valmistatud alustele, tõstemehanismiga. Samal aastal hakati kindlustama kahurtule kontrollpunkte ning võeti kasemattide ehitamisel tarvitusele Bourgesse süsteem.

Ilmasõja algul, 1914 aastal võis Verduni forte jagada 3 liiki, ja nimelt:

1) Fordid, mis ehitatud enne 1885 aastat: — kivist 4—5 jalga paksu kattega ning kaetud 6—15 jala paksuse mullakorraga. — seega siis veel *moderniseerimata* fortide tüüp.

2) Fordid, mis ehitatud küll enne 1885 aastat, kuid hiljem uuendatud.

3) Täiesti moodsad, raudbetoonist, 4—5 jalga paksu kattega fordid.

Sõja esimestel päevadel, augustikuul 1914 a. oli Verdun varustatult järgmiselt:

6 varjatud 155 mm kaugelaskjat kindluskahurit ühes vastavate tõstealuste ja muude seadetega.

14 varjatud 75 mm lähedaleaskjat kindluskahurit ühes tõstealuste ja seadetega.

23 Bourges kasematti fortide vahel olevates välikindlustustes.

210 kuulipildujat (rasked ja kerged), mida võidi kasutada kas kindlustes või välisvõitlustes.

670 kahurit, mis kuulusid 130 patareisse ja oldi paigutatud väljaspoole fortisid ja 68 terasest betoonist ehitatud kahurtule kontrollpunkti.

Laskemoona oli kindluses 800 laengut iga kahuri kohta. See määratu lõhkeainete hulk hoiti kalju sisse raiitud 8 laskemoonalaos, milledes hoiti ka püssi- ja kuulipildujate padruneid, pomme, käsigranaate jne. Laskemoona keldrid oldi ühendatud fortide ja patareidega 60 cm laiuse Décauville tüüpi väliraudteega.

Ja lõpuks: välikindlustuste vahele oli ehitatud betoonist 34 maaalust blindaaži, milledest 16 oldi igauks küllalt suured tervele jalaväe kompaniile; ülejäänud 18 blindaažis võis igauhes leida uuaalust pool kompaniid mehi ja kaitset kahurtule vastu.

Sarnane oli Verduni kindluse Ilmasõja algul. Kindluse ülesannet nähti: 1) peatada vaenlast Maasi kallastel ja sellega võimaldada oma jõudude koondamist vastupanuks; 2) toetada oma vägede pealetungi Voevre sihisi ning kindlustada sidet vägede ja seljagatuse vahel ja 3) juhtumusel, kui oma väed on

sunnitud piirilt taganema, tömmata osa vaenlase jõudest enda vastu ning takistada sissetungijate vahelist ühendust niipalju kui vähegi võimalik.

* * *

Järgnes suur tuleproov.

Kuid imelikul kombel lükkasid Ilmasõja esimese aasta kogemused ümber kõik senised arvamised alaliste kindluste kohta. Ka Verdun ei jäänud erandiks.

Prantsuse valitsus andis 5. augustil 1915 aastal määruse, mille järgi kõik kindlused anti vägede ülemjuhataja käsutusse, kuna tolleaajani kindluste ülemad allusid otsekohe valitsusele. Nüüd pidid kõik garnisonid ühes oma varustusega assimileeruma kogu sõjaväega ja moodustama osa väliarmee.

Vastav käsk Verduni kohta tuligi 9. augustil 1915 aastal. Selles käskis ülemjuhataja anda kindlustest armee käsutusse kõik relvad, laskemoona ja muu varustuse ning kindluse kaitseväge. Edaspidi pidi kasutatama Verduni ainult reservide ulalusena. Saatuslikku käsku põhjendati järgmiselt:

„1) Moodsate kahurite hävitavale tulele ei suuda alalist kindluste vastu panna, vaid nad purustatakse kahurtulega, mida tõestavad Liège'i, Namuri, Antverpeni, Maubeuge'i ja Vene suurte kindluste kiire langemine pärast seda, kui väliarmee on löödud taganema.

2) Kõva ja kestev pommitamine nii pealetungil kui ka kaitsel nõuab nii määratud laskemoona hulka, et selle toimetamine kauemat aega sisse piiratud kindluse on tegelikult võimata.

3) Sissepiiratud kindlus on sunnitud varem või hiljem ikkagi alla andma. Sarnasel juhusel langevad vaenlasele sõjasaagiks kindluse garnisoni meeskond ning kõik varustus, mida pole enne allaandmist ära tarvitatud või võimalik olnud hävitada.

4) Eelpool toodud põhjustel jääb riigi kaitse peamiselt ikkagi ainult väliarmee ülesandeks.

Kõige sellega arvestades, on loogiliselt õige anda väliarmee käsutusse kõik kindluste varustus ja selle läbi päästa see hävinemisest, mis teda ähvardaks kindluses“.

See päevakäsk muutis põhjalikult kindluste organisatsiooni. Kuna kindluste ülemad seni ainult kaudselt allusid vägede ülemjuhatajale — valitsuse kaudu, — siis anti nad nüüd ülemjuhataja otsekohe- sse käsutusse. Ja viimane võis neid ühes kindluste ja neis oleva väe ning varustusega kasutada nii kuidas seda nõudis sõjaline seisukord igal üksikül juhusel. Alalist kindluste muutusid nüüdsest peale osaks üldises riigi kaitse organisatsioonis, ja nende piirkonnad polnud enam keskkohad, kus korraldati kaitset ja mida kaitsiti kuni viimse meheni, — kindlust kui niisugust ei kaitsud enam ta enda pärast.

Lühidalt: viimaks ometigi oli kahur saavutanud lõpliku võidu alaliste kindluste üle! Vähemalt paistis see nii olevat.

Käsk täideti. Ja kui vaenlased 21. veebruaril 1916 aastal edasi tungisid, leidsid nad Verdunis ainult tühjad kindlused, kus järele jäänud olid veel ainult mõned väikesed minööride salgad, kellede ülesandeks kindluste hävitamine sakslaste sissetungi puhul.

Sarnane seisukord kestab 5 päeva. Siis, 26. veebruaril, tulevad sakslased Douaumont'i forti sisse, ilma et nad leiaks kõigevähematki vastupanu.)*

*) Vahepeal oli antud käsk uuesti asuda forti- desse neid kaitsma, muuseas muidugi ka Douaumont'i. Kuid selle asemel, et käsku kohe täita, jäi staap, mis pidi käsu edasi andma, ootama kuni jonnistaja val- mistab koopia Douaumonti fortifikatsiooni plaanist. Viimane taheti lisada käsule juure. Samal ajal oli aga väike salgake Brandenburgi grenadeere ühe leit- nandi juhatusel luurekäigul. Neile oli antud käsk liikuda ainult eelpool mainitud forti ees oleva okas- traadini, kuid leides kindluse tühja, tulid nad sisse ja jäidki sinna.

Just samal päeval astus kindral Petain Verduni kindlustatud piirkonna ülema kohale ja andis kohe käsu seada kõik Verduni fortid endisesse seisukorda. Oma käsu lõpul hindab ta olukorda järgmiselt:

„Endise Verduni kindluse fortid ja ehitused oma väärtuse tõttu kui tõkked, vaatluspunktid ja varjendid omavad suure tähtsuse sektorite kaitse vaatepunktist. Nende fortide ja ehituste kaitse tuleb korraldada rühmituste ülemate kindralite poolt nii- viisi, et nad ka sissepiiratud suudaks vastu panna. Viimaste lahingute kogemused võimaldavad hinnata fortide vastupanuvõimet. Viimased on paremini orga- niseeritud kui lahinguväljal kiiresti loodud toetus- punktid (küllaldase aja jooksul läbi uuritud paigutus, hoolikalt organiseeritud flankeerimised, väga sügavad ja betoneeritud varjendid jne.) ega ole rohkem kui asulad „mürskude pesadeks“, sest nende pinna suurus võrdub sageli viimastele. Järelikult võib ja peab forte igal pool ära kasutama sektorite kaitseks“.

Nagu näha oli 9. augusti 1915 aasta käsk põh- jendatud valesti ja uuesti varustatud fortid asusid uuesti täitma oma kohustusi.

Et uurida alaliste kindluste tähtsust ja vaenlase kahurtule mõju nende peale, selleks on tarvis silmas pidada ainult Maasi paremal kaldal asuvad Verduni fortisid, sest just nende pihta suuniti Saksa vägede pealöök.

Enne sakslaste suurt pealetungi 1916 aasta vee- ruaris moodustas Verduni kaitse poolringi, kus eel- liini oli umbes 10 miili kaugusel linnast. Selle eel- liini taga oli prantslastel veel neli kaitseliini, nimelt:

1) Samogneau—Bezouvaux—Bois des Fos- ses—Bois la Chaume.

2) Côte du Talou—Côte du Poivre—Louve- ment—Douaumont—Vaux—Damloup.

3) Côte de Froideterre—Ouvrage de Thiau- mont—Fleury—Souville—Tavannes.

4) Mäeseljandik Belleville ja St. Micheli kindluste vahel.

Kõik need liinid asusid Maasi paremal kaldal.

Toome nüüd siin kokkuvõtliku ülevaate tähtsa- matest lahinguepisoodidest Verduni fortide vastu 1916 aastal:

21. veebruaril. Sakslased alustavad pealetungi.

26. veebruaril. Fort Douaumont langeb ilma vastupanekuta sakslaste kätte.

22. mail. Katse võtta Douaumont'i sakslastelt tagasi. Prantslased vallutavadki ford maapealse osa ja püsivad seal 2 päeva, kuna sakslaste kätte jääb ford maaalune osa. Viimaks on prantslased sunnitud taganema.

7. juunil. Vaux annab sakslastele veepuudusel alla. Enne allaandmist oli vaenlane juba 5 päeva kindluse maapealses osas peremeheks.

23. juunil. Sakslased tungivad Froideterre, Fleury ja Souville fortide kallale. Vaenlase kätte jäävad Thiaumont'i varemud, kuid ta pealetung pannakse Froideterre ees viimase 75 mm kahurtulega seisma. Fleury langeb sakslaste kätte.

12. juulil. Vaenlane tungib Souville fordile peale. Kaitseväge tõrjub aga sissetungijad mitme tunni jook- sul tagasi ja viimaks, kui abivägi kohale jõuab, lüüakse sakslased lõplikult taganema.

Esimesel juulil teostasid prantslased ja inglased ühise suurema pealetungi Somme'i frondil. See löök nõrgendas Saksa sõjajoude niivõrra, et ta pealetungid Verduni piirkonnas jäid sellest ajast peale nõrgemaks ja lõppesid viimaks täielikult.

24. oktoobril. Prantslased vallutavad uuesti Douaumont'i.

3. novembril. Sakslased lüüakse ka Vaux'st välja.

Kogu pealetungi ajal pommitasid sakslased kind- luse fortisid, mis olid ehitatud vastu pidama kahur- tulele kuni 270 mm igasuguste kahuritega kuni 420 mm

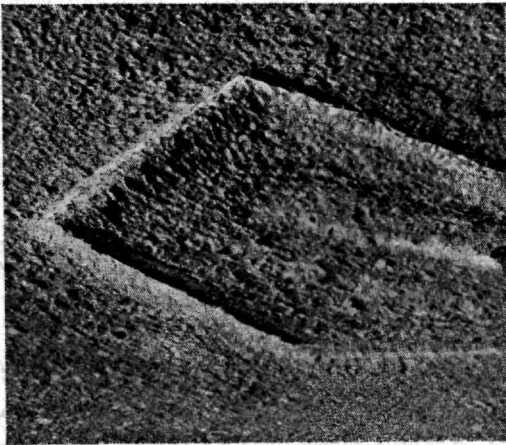
kaliibrini. Ja see kuusid kestev pommitamine oli nii äge ja intensiivne, et sarnast ei osatud varem üldse ette kujutada.

Vastates sakslaste kahurtulele lasi Verduni kindlus veebruarist kuni augustini välja keskmiselt 100.000 kahurmürsku päevas ehk kokku umbes 23 miljonit granaati ja šrapnelli seitsme kuu kestel!

Eeltoodud arvud võimaldavad aimata, millise rahe all Verduni kindlus tol ajal (1916 a.) seisis. Kuid siiski kannatati see hirmus tuleproov võrdlemisi hästi välja.

Vaatleme nüüd lähemalt kahurtule mõju kindluse peale.

Saabudes Douaumont'i ja Vaux fortidesse, mis sakslaste kuulirahest said suurima osa oma pihta, ja nähes ümbruskonda kohutavalt hävitatuna, tekib

Fort Douaumont'i ümbrus augustis 1916.

arvamine, et neist fortidest ei või olla muud järel kui rusahunnikud. Kuid sisse astudes pead inestuma, kui hästi raudbetoon siiski vastu on pidanud.

Kokkuvõttes on Saksa pommitamise mõju Maasi paremal kaldal asuvatele Verduni fortidele olnud järgmine:

I. Kasematid ja maaalused varjendid.

1. liik: kiviehitused, 4—5 jalga paksud, kaetud 6—15 jala paksuse mullakorraga, langesid kokku 210 mm ja suuremate mürskude all.

2. liik: müüritud osa, kaetud 3-jala paksuse liivakorraga ja selle peale valatud 8 jalga paksu betooniga — pidas vastu, ja ainult seal, kus betoon oli vähem kui 6 jalga paks, langesid laed 420 mm mürskude all kokku.

3. liik: raudbetoonist 4—5 jalga paksud — vähemal kui 380 mm kaliibril granaadil polnud mingit mõju; 380 mm mürsk aga mõjus siin tunduvalt kui eelmises liigis; oli raudbetoon õhem kui 5 jalga, siis purustas 420 mm mürsk selle kergesti.

Paistab et põhjus, mis pärast teise liigi ehitused pidasid 380 mm mürskudele paremini vastu kui raudbetoon, seisab selles, et kivimüüri ja betooni vahel oli 3-jala pak-

sune liivakord, mis mõjus nagu pehme padi, vähendades plahvatusest tekkinud põrutust.

Raudbetooni nõrk külj seisab nähtavasti selles, et kui suure lõhkejõuga mürsk paneb selle plahvatades põruma, siis põruvad raud ja betoon eraldi ja iselaadiliselt, mille tagajärjeks on kokkuvarisemine.

II. Teraskaitset.

Kuulipildujate teraskaitset olid ehitatud ainult kuni 150 mm mürskude vastu. Nad pidasidki vastu, kuid olid nõrgad suuremate mürskude suhtes.

Teraskaitset 75 ja 155 mm kahuritele pidasid üldiselt hästi vastu; vaenlase mürsud rikošeteerused nendest harilikult kõrvale. Douaumont'ist tuli üks sakslaste 380 mm mürsk otse 155 mm kahurmürsule määratud teraskaitse vastu, kuid ei teinud siiski suuremat kahju ja prantslaste kahur jätkas laskmist.

Terasega kaitstud 155 mm kahuritest lasti Verduni kaitsmise kestel umbes 8.000 ja 75 mm kahuritest umbes 17.000 laengut. Üldiselt olid prantslased oma kahurtulega tagasihoidlikud ja pommitasid suuremal määral ainult lahingu kriitilisel ajal silmapilkudel.

III. Muldvallid ja muud takistused.

Keskmise tule all, kuni 380 mm mürskudeni kannatasid muld ja muud kergemad kaitset raskesti, kuigi ei hävinenud. Alles äge pommitamine, eriti 420 mm tuli hävitas need täielikult.

Douaumont'i kindluse seisukord siis, kui prantslased selle 24. oktoobril 1916 a. sakslastelt tagasi vallutasid, oli väga huvitav. Kindlustuse 18-st kasematist oli 13 veel heas seisukorras ning 75 ja 155 mm kahurite teraskaitset peaaegu terved, hoolimata sellest, et sakslaste pealetungi ajal oli kindluse kukkunud ümmarguselt 120.000 kahurmürsku, — nendest 3.700 tk. 155 mm või suuremat ning 400 mürsku 370 ja 420 mm suuruses.

* * *

Sarnane oli Verduni osa Ilmasõjas. Kui Belgia kindlused sõja esimestel kuudel ei suutnud nende peale pandud kohustusi täita, siis olenes see sellest, et nendel puudus ühendus armeega ja et nad olid kaitse mõttes valesti ehk puudulikult ehitatud. Verdun sellevastu oli ehitatud tugevamini ja ta fortide võrgu vahel oli terve rida suurepäraseid abifortisid. Verdun näitas piltlikult kuivõrra väärilist abi suudab anda väliarmeele alaline kindlus.

Vaux küla asukoht 26. IV. 1917.

Saadud peadpiseks on, et enne Ilmasõja ja sõja-aegsed kindluste tüübid on mõistetud hävinemisele, kui nad väliarmee on eraldatud, ja ümber piiratud alaline kindlus ei suuda vastu panna eraldatult.

Ennesõjaegne teooria, mille järgi riigi piire on võimalik kaitsta rea kindlustega, mis teineteist isoleeritud ja iseseisvad, ei vasta praegusaja nõuetele. Sarnaste kindluste asemele tuleb ehitada terve süsteem liituvaid kindlusi, õigemini peavad need olema laiemad kindlustatud maaalad, mis hästi ühendatud ja mis asetatud kogu riigipiiri ulatuses. Kindlustamisel tuleb siin muidugi kasutada maastiku kõiki soodustusi, nagu mägesid, orgusid, jõgesid, merd jne.

Lühidalt: tuleviku alalised kindlused pole sisuliselt õieti muud kui Ilmasõja ajal kindlustatud positsioonid seda olid. See põhimõte, mis maksev oli Ilmasõja positsioonide kindlustamisel, peab teostamist leidma ka riigipiiride kindlustamisel.

Siiski — peamiselt arvesse võttes suuri kulusid — on ebatõenäollik, et riigi piiride kindlustamist kogu ulatuses võiks ükski riik teostada rahuajal. Et riigikaitset peab siiski korraldama ühel või teisel viisil, selleks tuleks piirikaitse organisatsioon jagada kolme ossa:

1) Olla ettevalmistatud, ja peab olema välja töötatud täielik ja üksikasjaline riigikaitse kava.

2) Võimaluse piires kindlustada juba rahuajal piiril kõik tähtsamad kohad.

3) Teha kõik ettevalmistused selleks, et mobilisatsiooni korral oleks võimalus kindlustamata kohti piiril veel kiiresti kindlustada, milleks on vaja:

a) Ehitada raudteed nendesse kohtadesse, mida tuleb tarbekorral kindlustada.

b) Varustada kindlustamismaterjaliga kohti, kust seda kergesti kätte võib saada.

c) Valmistada täpne kava tööstuse mobiliseerimiseks, mis tarvilik kindlustamistööde kiireks teostamiseks.

Alaliste, isoleeritud kindluste kadu Ilmasõja kogemuste tagajärjel on lõpuks ainult üksik samm evolutsiooni teel. Fortifikatsioon on ju ajaloo kestel alati muutnud oma kuju.

Ja nagu eraldatud fortide vahele oldi sunnitud ehitama abiforte ja kaitsekraave, nii ollakse ka sunnitud kogu seda süsteemi arendama loogiliselt — kindlustama tervet riiki, kuigi teisel kujul.

V.

Kahjuks aga ..

Kustas.

On jälle meil aasta uus. Kuid kodumaa kaitsjate ülesanne on vana endiselt ..

Ja samuti on vana selle ülesande täitmise kangelaslik iseloom: kanda vaeva, saada oma luu-liikmetele elu-aegseid märke hetkeist, kus surmale silma vaadata ja — kellele saatus armuliselt kinkinud dokukaitsja kõigekõrgema au — jätta elu omakste eest!

On tarvis mehiste meelt, suurt iseteadvust ja enesest ning oma rahvast lugupidamist, oma rahva ja isamaa austamist, armastamist ja rahvuslikku uhkust, et oleks kerge kanda vaev, haavad ja lahkumine elust. Ka see on vana tõde, ning iga rahvas, olgu ta kommunistlik Vene, fascistlik Itaalia, demokraatlik Prantsusmaa, monarhistlik Hispaania või iga teine rahvas, püüab tulisena hoida oma relvastatud jõudude kodukaitsmise vaimustuse. Kuigi mitte ühesuguse eduga.

Ka meil avaldatakse sel alal palju kiiduväärt püüdmist ja tehakse tänuväärt tööd.

Kahjuks aga kismee ise teisel maha selle, mille hooldamisele pühendame küllalt jõudu, aega, vaeva ja raha. Võtame näiteks väike väljakirjutus ühe lugupeetud häälkandja juhtkirjast:

„...Eestlasele omase suure kadedustunde juures võib see aktsioon meile olla arusaadav, vaevalt küll aga mujal haritud ilmas!“

Mis arvate, kas see hävitab või lisab juure, ütleme, minu vaimustusele ohverdada oma tööjõudu, vaeva, tervist ja elu oma rahva eest? Nende eest, kes oma kadedusega sooritavad sarnaseid tegusid, mis pole mõeldavad kusagil kultuurilmas?

Siis väljakirjutus teisalt (kultuur-kapitali poolt „kroonitud“):

„...oli kuulsast Kirvenägude perekonnast, kelle hulka kuulub teatavasti 99% Eesti rahvast...“

Nii siis tõendatakse minule kultuurkapitali pitsati ja õnnistusega, et 99% Eesti rahvast on kirvenäod, kes hommikust hommikuni lakku täis kisuvad kõrt-sides teineteisel kõrvad küljest, laristavad riigikulul, sest neil on onusid ja onupoegi igas ministeeriumis iga koha peal, võtavad altkäemakse nii et raha mägedena koos jne. jne.

Ja tahetakse, et mina sarnaseid rebitud kõrvadega kirvenägusid peaksin armastama, nendest nii vaimustatud olema, et nende eest lähen läbi igast tulest ja

veest? Millise nõiakunsti abil seda võimalikuks peate? Õpetaja või lektor pajatab kateedril klassile:

„...On ju tuntav eestlase halb iseloom, et nad ei mahu ilmaski ühe mütsi alla üldistes huvides ja asjades. Nii ka vanasti juba oma kaitse...“ Kui palju siin sellega seda kallist isamaalist vaimustust jahutatakse ja hävitatakse, seda mõistame vaid siis, kui oskame vahet teha muude kõnelemiste ja klassikateedril kõnelemise mõju vahel.

Kui teie lihtsalt räägite inimesega oma enese nimel „palest palesse“, siis on teie edu teie kõneosavusest, sellest, kuivõrd on teie isik autoriteetlik kuulaja silmis, kas kuulaja pea on alles tühi teie kõnle ehk on tal kõnesolevast küsimusest juba oma arvamine, ja veel paljuist teistest eeltingimustest. Räägite massi ees ja sellel massil on mingimääraline usaldus teie vastu, siis sugereerib mass ise igat üksikut kuulajat ja teil on juba suurem edu.

Räägite aga teie kateedril klassile kui õpetaja, siis on kõik eeltingimused teie kahjuks, isegi kuulajate pooluline olek. Nad on vastuvaidlemata seisukorras. Juba see tõsiasi, et kuulajad peavad kordama teie mõtteid katsetel ja eksamitel, sunnib teile vastuvaidlemata allumisele. Teine väga tähtis kaasmõju on eeldus, et klassis õpetaja ei avalda omi arvamisid, vaid esitab teaduslikult tõdesid.

Need näited on vaid üldise seisukorra pildistamiseks. Tõsiasi on see, et meil trükisõnas, isiklikus läbikäimises eraelus, koolides, kõiksugu ettekannetel ja avalikkudel kõnedel toonitatakse eesti rahva tõulisi pahelisi omadusi kritiseerimata seda, mis tuleb suust või sulle otasast. Ei osata valitseda suud ega sulge. Üldistatakse üksikuid juhuseid. Nõnda luuakse õige tihe oma rahva põlgamise agitatsioon ilma paha aimamata ja tahtmata.

Vastuagitatsioon on aga väeti ja nõrk. Ja millal esineb vastuagitatsioon? Rahvuslase tunde äratamiseks määratud üldiselt ja rahvuspidudel. Sellega on aga kõigele antud ühtlasi ametlik maik või ilme, ja see on ebasoodustav. Ühtlasi on samad tegelased murgitatud sookülma õhkonna mõjutuses, nende esine mine ebakindel ja nende vaimustus tehtud ning kiitused otsitud. Kuidas, näiteks, suudab kõneleja olla vaimustatud ja omast küllusest vaimustada teisi (olgu

pidukõnes või sõdurite rühma ees klassis), kui ta on teaduslikult veendunud, et Eestimaa on väga väike ja kehv loodusliste varade poolest, et eesti rahvas on väga väike ja kehv kultuuriliste loovate jõudude poolest, mispärast peame kõike paremat aiva laenama teistelt, elama kerjusena teiste armust; et sama rahva tõuline iseloom on enamikus paheline ja pahed on läbi söönud ta moraali nagu rooste vana kilukarbi, nii et äärmised jõledused on võimalikud ainult siin ja ei kusagil mujal ilmas; kui toosama rahvas ei ole ka minevikus olnud muud, kui toores, poolmetsik inimeste mass, kes kultuuriliselt teistega võistelda ei suutnud, maha jäi, ei suutnud luua oma riiklist organisatsiooni ning langes paratamatult teiste orjusse ja lähemas tulevikus sureb hoopis välja, sest ka signemisel ei suuda ta võistelda teiste rahvastega.

Ehk kuidas ta suudaks vaimustatult „säada meie põlvele eeskujuks“ ja teha usutavaks säärase „meie esivanemate raugemata isamaa-armastust, vaprust ja võitlusihäda orjastajate vastu“, kui ajaloo lehtedelt vastu põrmitseb orjus, pappide paradisi, mõisnikkude taevariik ja talupoja (eestlase) põrgu?

Ori ja lahinguväljal isamaa eest surev vapper kodukaitsja on ometigi suuremad vastandid, kui vesi ja tuli. Siin on seesmine lepitamatu vastolu, hingeline valskus, mis juurepealt ära löikab iga vaimustuse.

Ja tõtt tunnustades pean ütleva, et viimaste aastate pidulikud kõned tunduvad tehtutena ilukõnedena, sõnakõlinalana, mis kumibeg aga ei vaimusta ega soojenda. Kuulajad kuulavad viisakuse pärast ja plaksutavad ka viisakuse pärast nii palju kui viisakus nõuab...

Ainuke, mis võimsalt toidab rahva isamaalist vaimustust praegu, on meie koorilaul: see hõiskab võltsimata vaimustuses, tuleb terve koori südamest ja hingest ilma teaduseta ja targutusteta ja lahutab kuulajate hingi. Seal on ka massiline vaimustus ja kiitus võltsimata.

Arvan, et praegusel ajal ei tarvitseks hakata tõendamata, et seal ei ole teadust, kus ei ole arvustavat suhtumist, ja üldine arvamine — rahva hääl — Jumala hääl, ei ole veel miski tõendus. Omal ajal oli ju püha tõde, et maa on lapergune karusk, mille all põrguriik ja mille peal taevariik, ja kes selles julges kahelda, kõndis ilmsi tuleriidale. Kuid mis on nüüd järele jäänud tollest „teaduslisest tõest“?

Teadus tõendab neile üht, et igal ajal ning igal ajal tänapäevane teadusline tõde võitleb enese eest homse teaduslise tõde vastu just samuti kui Kopernikuse ja Gallilei ajal.

Eelmises kirjutuses („Sõdur“ nr. 52—1926) näitasin, kui rabedad on Eesti ajalugu käsitavad teaduslised tõed, kui neile arvustavalt läheneme.

Mitte sugugi sitkemaad pole ka teised teaduslised tõed.

Siin tahaksin vaid lühidalt toonitada, et peame eestkätt arvustamise alla võtma oma niisugused töökspidamised ja mõtteavaldused, mis ähvardavad kinni nõõrida meie hinge. Meile, kodukaitsjatele, on äärmiselt vajalik isamaa-armastus, et kerge oleks kanda vaev, et omi haavu austaksime ja surma läheksime nagu pulma.

Kui mõni Kirvenägu enese nihlib vast mõne kõrgema ametniku usaldusse ja seal koomitseb tüki aega, kuni mõne kelmusega toime saab ja sisse kukkub, siis

ärge üldistatagu kohe seda 99% eestlaste omaduseks. Eesti riigiteenija on aus, kuritegevus ei ole kuigi kohutav, on isegi inimestisvõrd väike, kui arvesse võtta demoraliseerivat ühiskonda, kust tulime. Kõmüha on teenistuslised kuriteod üles puhunud. Hädaldajad ei viitsi aga taha arvustada ega võrrelda sellega, mis oli Venemaal ja mis sünnib ilmas — lähemal ja kaugemal. Võrreldagu eestlase kadedust minupärast kas või ameeriklase kadedusega, siis vast nähakse eestlasele ei viitsi aga taha arvustada ega võrrelda sellega, mis oli Venemaal ja mis sünnib ilmas — lähemal ja kaugemal. Võrreldagu eestlase kadedust minupärast kas või ameeriklase kadedusega, siis vast nähakse eestlasele ei viitsi aga taha arvustada ega võrrelda sellega, mis oli Venemaal ja mis sünnib ilmas — lähemal ja kaugemal. Võrreldagu eestlase kadedust minupärast kas või ameeriklase kadedusega, siis vast nähakse eestlasele ei viitsi aga taha arvustada ega võrrelda sellega, mis oli Venemaal ja mis sünnib ilmas — lähemal ja kaugemal.

Keegi aga ei mõtlegi solles näha ameeriklase tõulisi iseloomu omadusi, vaid ümbruse omapärasuse äärmiselt. Ja tõsiselt ameeriklased otsivad abinõusid, kuidas säärase äärmiselt ära kaotada. Wudrow Wilson tuli otsusele, et aitab Ameerika rahvastamine: „Meie ei vaja Ameerika itaallasi, inglasi, prantslasi jne., meie vajame — ameeriklasi!“

Samuti kuulsalt eestlase „ühe mütsi alla mittemahutamise“ või eesti jonniga. See on kõige kohamakam süüdistus, mis eestlasele ette võib heita. „Ühe mütsi alla mahtuvad“ inimesed ainult siis, kui on välja kujunenud kindel rahvusline ideoloogia. Seal, kus seda pole, kus on vaid käärimine, ei saa olla autoriteetset arvamist ja rahva mahtumist ühe mütsi alla. Kes ei tunneks ajalooast näiteks kristliku kiriku tülisid vanaja lõpul ja keskaja algul, Vene kodusõdu kuni Moskva autoriteedi võidule pääsuni hommiku-katoliku kiriku hoolidajaks hakkamise läbi jne. Ka meie esivanemate meeltesegadus XIII sajangul on meile täpselt mõistetav: ristiusk oli ammu enne sakslaste sissetungimist Eestis tuntud ja küllalt levinud.

Nagu meie rippusime (1917—1920 a.) kuristikult äärel kommunismi armust, nii nemandki ristiusu armust. Nende juhtide seisukord oli parem sellepõllest, et rahvusline ideoloogia, mis põhjenes rahvuslisel usul ja omakultuuril, oli võimas. See võimaldas nende imeksanduse vääriku võitluse. Põlvepeale nad kaotasid sellepärast, et rahvusvaheline olukord oli neile täielikult ebasoodus. Meie võitsime soodsama rahvusvahelise situatsiooni tõttu, kuna võitluse tegi äärmiselt raske rahvuslase ideoloogia puudumine, mis vene ajal valitsenud äärmiselt terava orjaaja kestel surmati ning ei ole veel tänini suutnud võrsuda.

Ka käesolevas kirjutuses käsitatud väärnähtus, mõõdupuuta ja hindamisvõimetu oma rahva mahategemine on kahjuks tingitud samast põhjusest — rahvuslase ideoloogia puudumisest

Paremaks asitõenduseks ülemalloodule on Eesti vabariik ja määratu positiivne töö, mis eesti rahvas korda saatnud oma uueal ajal. Meie näeme, et kõigest hoolimata on hiigla ülesanded täidetud (ühistegevus, teatri- ja haridushooned, laulupeod juba vene ajal. Küllap Eesti tõuliste omaduste seas peab leiduma samal määral positiivseid omadusi, mis jonnakalt rühib edasi paremusel läbi kõigist takistustest.

Meie ei tarvitse luua luulekujusid, ilukirju oma patriotismi põhjendamiseks; meile on küllalt head ja paremat — meie vajame mõõdupuud nähtuste hindamiseks ja lähtepunkti oma ideoloogiale, et see kiiremini võrsuks.

Šveitsi riigikaitse organiseerimise meetoditest.

Kolonel Diesbach — „Revue Militaire Suisse“, nr. 3. — 1926 a. on avaldanud niisuguse pealkirjaga artikli. Tema artikkel on leidnud tähelepanu kodu ja välismaal. Teame, et Šveitsil on sõjakunsti ajaloos aukoht kui maal, kus aset leidis jalaväe uuestisünd ja seega anti surmahoop keskaja feodalismile ja teda kaitsvatele rüütlitele, seepärast Šveitsi sõjalisele

mõttele tähelepanu. Kolonel Diesbach kõneall olevas artiklis ei poolda kõiki peale-ilmasõjaaegseid, moodsaid riigikaitse organiseerimise põhimõtteid, leides nad tekkinud sõjakogemuste valesti tõlgitsemisest. Positsioonisõda võimaldas mitmekesiste masinate lahingutööle rakendamist, küsimata nende kaalust, „toidu“ (laske-moon, põletisained) kulust j. n. e. Inimene muutus

masina teenijaks. Kas jääb sõdur ka tuleviku sõjas masina sulaseks? Kas on masin igas sõjaolukorras, iga sõjapidamise viisi juures kõikvõimas? Kuis kaitseksid ennast rahvad, kellel puudub tarviline sõja-tehnika?

Kolonel Diesbachi arvates ei tohiks väikesed rahvad alistuda suurrahvaste sõjatehnika jumaldamise psühhoosile, meelestades ainult Abd-el-Krimi võitlust Hispaania ja Prantsusmaa vastu, kus tõestus päevaselgelt sõduri (sõna tõelises mõttes) üleolek igast masinast. Šveitsile olevat eriti tähtis, et ta lennuvägi jõuaks esimestel sõjapäevadel tagasi lüüa vaenlase lennuväe kallaletungid, vastasel korral halvatakse riigijuhtimise aparaat sedavõrra, et teostamata võib jääda sõjaväe mobilisatsioon.

Sellest vaatepunktist peaks Šveits muretsema oma lennuväes peasaalikult hävitajaid ja neid suuremal arvul. Hävitajate kasuks võivad ohverdada teiste lennuk-tüüpidega ja raske kahurväega: väikesele riigile on elulise tähtsusega sõja esimesed päevad, tähtis on võita aega, sest edaspidi võib loota toetust mõnelt suurriigilt. Edasi arutab kolonel Diesbach: Oletame, et lennuvägi on sõja esimestel päevadel hästi täitnud oma ülesande, tekib küsimus, — kuis kasutada kõige paremini teisi kaitsejõude? Sõdides suurriigiga tema strateegia ja taktika põhimõtetel, on hukkumine kindel, sest vastane on määratus arvulises ülekaalus. Tuleb luua oma võitlusdoktriin. Autor peatub Šveitsis maksvatel kaitse teostamise vaadetele. Ühed soovivad kaitsejõude koondada riigi piirile ja seal vaenlast vastu võtta, teised — nihutada piirile kätte-osad, koondades peajõud sisemaale, kaitsele organiseeritud esemeile, et siin hävitada kallaletungija. Olugi, et väikese riigi territooriumil ei ole sügavust ja seepärast on hädaohtlik loobuda kõige vähemastki oma maa osast, pooldab kol. Diesbach üldjoontes siiski teist kaitsele asetuse põhimõtet, sest esimese süsteemi juures võib vaenlane edu puhul, liikudes taganevate kaitsevähedega kannul, kergesti vallutada maad nii, et teistkordset vastupanu ees ei leiakski.

Millised jõud ja milliselt peaks täitma üht või teist kaitseülesannet? Selles küsimuses jõuabki autor „uute põhimõtetele“. Tema ei poolda sõjapidamise ka nõrga võidutahte ja keskmise sõjalise ettevalmistusega massisid. Ta on Napoleoniga ühel arvamisel, et sõjas „üks mees on kõik, mehed ei ole midagi“. Šveits pidavat organiseerima vabatahtlikud lööksalgad, kelle ülim tahe vaenlast lüüa igal ajal, igas kohas ja kes oma lihtsat relva tarvitaks meister-

likult, nagu muistsed kuulsad „Aventuriers“ (avantüristid), „Fregeknachte“ (vabad posid), „Enfants perdus“ (kadunud lapsed).

Iga alusrügementi pidavat kuuluma üks 300 meheline 24 k. k.l.p relvastatud lööksalk. Sarnased lööksalgad kohapealsete maakaitsevähelastega (kes kaitseks teatud piiri sektoris kodu sõna kitsamas mõttes) moodustaksid kattejõu, mille taga võiks organiseerida kaitset peajõududega. Lööksalgad jääksid ka edaspidi kaitsejõudude massi sõjalise hoo ja püsivuse aluseks. D. väidab, et tehnikal tuginev vaenlase mass võib osutada teinekord jõuetuna sarnase lööksalga ees, eriti kui salga iga mees oskab ja tahab ka üksikult täita kõige paremini oma ülesannet: lennuk leiab sarnaseid mehi vaevalt üles, raske kahuriga oleks tülikas tulistada maastikule paisatud lööksalga mehi, tank ei kõlbaks siin, gaasisõda ei tasuks ennast... Kuid lööksalga mehed, varisedes soodsatel maastiku tingimustel vaenlast, võiksid sünnitada temale suurt materjaalset ja moraalselt kahju. Teinekord on tähtis, et vaenlane teaks varitsevate salkade olemasolu... Ka suurriik võib loobuda kallaletungist väikesele, kui see temale kalliks võib minna.

* * *

Sõjakirjanduses avaldatakse viimasel ajal sage dasti mõtteid, et parem omada riigil väikene kuid hea sõjavägi, kui koondada suuri moraalselt ja väljaõppelt nõrku sõjaväe masse: Aleksander Suur lõi omal ajal oma kolmekümnetuhanda makedoonlasega Dariuse sadasid tuhandeid koos ta lahinguvankrite ja elevantidega. Kuid teiselt poolt hoiatatakse seadmast väikest sõjaväge tuleviku sõjaväe ideaaliks, sest alati ei paku ajalugu Aleksander-Dariuse vahekordi, kus noore elujõulise Makedoonia eliit-vägi geniaalsel juhatusel sõdis laguneva ilmariigi Persia mass-väega. Arv on ikka võidu kindlaimad alused normaal olukordades.

Kokkuvõttes kol. Diesbachi mõtteid:

Väikesel riigil tuleb tõsiselt arvestada oma territooriumi sügavusetusega ja seepärast eriti valvel olla vaenlase lennukite vastu. Mõnes osas tehnika teeb hiigla edusamme (näiteks tankiasjandus Inglismaal) ja seepärast tehniliste väelike loomisest mitte asjata kulutada raha moest läinud (või minevate) relvade peale, vaid asuda äraootavale seisukohale ja muretseda neist peamiselt hädatarvilikke sõja esimesteks päevadeks (D. loeb sarnasteks hävitajaid-lennukeid). „Tehnika psühhoosist“ väikestel rahvastel üldse hoiduda ja koondada eriline tähelepanu sõduri (inimese) igakülgele ettevalmistusele riigikaitse töös. E.

Sõjakirjandust.

A. Gutovtsev. „Küti-diviisi pealetung“. Taktikaliste ülesannete lahendamine. Sõja akadeemia R. K. K. A. Moskva 1926 a. 111 lehekülge; 8 skeemi tekstis, 2 eraldi skeemi, 1 kaart. Hind 1 rbl. 40 kop.

A. Gutovtsev on R. K. K. A. Sõja akadeemias üldise taktika õppetooli vanem juhataja. Käesoleva tööga tahtvat ta anda akadeemilise lahenduse küti-diviisi pealetungist manööversõja olukorras. Töö väljaandmise eesmärgiks olevat tahtmine valgustada küsimuste lahenduse meetodi küti-diviisi pealetungil; käsitatav lahendusviisi meetod olevat praegu R. K. K. A. sõja akadeemias laialdaselt tarvitusel.

Töö olevat autori mitmeaastase praktika ja kogemuste tulemus.

Autor jagab oma töö kolme ossa: I — vaenlasele lähenemise organiseerimine, II — vaenlasele lähenemine, III — hargnemise kohtamislahinguks ja pealetungi algus. Peale selle, kui ülesanne toodud, ei asu autor kohe selle lahendamisele, vaid annab enne lahendamismeetodi. Selles osas juhib ta tähelepanu

kõigile neile küsimustele, mis töö lahendamisel võivad üles kerkida. Need küsimused on seatud meetodiliselt teatud järjekorda, et sellega juhtida lugejat teatud operatiiv-taktikalise mõtlemissüsteemi juure. Ülesande lahendamisel peatub autor pikalt ja laialt olukorra juures, kus kõik võimalikud juhused ja asjaolud katsutakse võtta arvesse. Oma pealetungi kava väljatöötamisel katsub autor vaenlase tegevuses ette näha kõiki juhuseid ja igale vaenlase arvatavale tegevusele vastavalt ka oma kava vastu seada, andes selleks korraldusi alluvatele. Sarnase lahendamisviisi juures on vaenlase tegevus teatud retseptides ette nähtud, millejuures alluv alati siis kimbatuse satub, kui vaenlane neist retseptidest täpselt ei peaks kinni pidama.

Diviisi kahurväe küsimuses paistab silma, et autor ei jaga kahurväge üldtegevuse ja otsekoheste toetuse kahurväeks, nagu see küsimus on lahendatud lääneriikides, vaid divül annab alguses kõik patareid rügementide otsekoheesse käsutusse, määrates neid

Üleriiklised kaitseväge suusavõistlused.

Kindralstaabi korraldusel kavatakse üleriiklised kaitseväge suusavõistlused korraldada 27. veebruarist kuni 3. märtsini s. a. Tapa ümbruses alljärgneva kava järgi:

- 1) 8 klm murdmaa suusatamine rakmetes;
- 2) lendavposti suusatamine murdmaastikul 3000 mtr×5;
- 3) vabas riietuses 10 klm suusatamine;
- 4) vabas riietuses 25 klm suusatamine;
- 5) kergekuulipilduja jagude (jaos 8 meest) vaheline murdmaa-suusatamine rakmetes 10 klm peale ühes märkilaskmisega.

Iga väeosa võib meeskondade vahelisele võistlus-alale esitada ühe meeskonna ja igale üksikvõistlusele 3 meest. Võitjad saavad auhindu.

Tallinna garnisoni liuväli.

Käesoleval talvel on Tallinna garnisoni kaitseväge-lastele E. S. S. „Kalevi“ liuväli kaks korda nädalas (esmaspäeval ja neljapäeval k. 19—22.30) tasuta kasutatada. Neil õhtutel mängib liuväljal ka kaitseväge orkester. Liuvälja kasutatakse õige rohesti ka eraisikute, eriti koolinoorsoo poolt, kuna sissepääs odav (10 marka), mis osalt seletatav ka lumevaese talvega, mis suusatamist ei soodusta.

J. L.

Kroonika.

— Riigikogu kolmas istungjärk algas 18. jaanuaril.
— Vabariigi Valitsuse otsusel pikendati lennuväe aviomotoristide kursustel õppivate kaitseväge-laste sündusliku tegeliku kaitseväge-teenistuse aega kuni 24 kuuni.

— Kaitseliidu 1927/1928 a. eelarve esitati Vab. Valitsusele 84.129.583 marga suuruses. Erakorralise summamana on ette nähtud 2 miljonit marka kaitseliidu propaganda fondiks.

— Allohvitseride kooli üleajateenijate allohvitseride täienduskursuse lõpetasid 24. jaan. 5. lennuna 58 allohvitseri, milpuhul korraldati paraad kooli spordiväljal ja ühine koosviibimine.

— Tallinna Eesti Muuseumi avati ümberkorraldatuna kunstimuuseumiks Kadrjoru lossis 25. jaanuaril. Kunstiteoseid on muuseumis praegu 450.

— Vab. Valitsus kinnitas keskmised tulunormid 1927 maksuaasta kohta põllumajanduses, mis umbes sama suured kui möödunud aastal.

— Meie 1926 aasta väliskaubanduses on väljaveo ülekaal sisseveost üle 80 miljoni marga. Sissevedu on üldse suur 9.556 milj. marka, väljavedu — 9.637 milj. marka.

— Välismaale veetud või cest on 1926 a. saadud 2.361 milj. marka.

— Uued maksimaal ja minimaal tolli-tariifid on läbi vaadatud ja esitatakse Vab. Valitsuse kaudu riigikogule. Tariifide alandamise järeldusena võib loota elukalliduse langemist.

— Teedeministeerium esitas Vab. Val. uue maantee seaduse, mille üheks tähtsamaks osaks on teetegemise kohustuse laiendamine kõikide maksukohusliste kodanikkude peale, kuna see varem ainult maapidajate õlgadel lasus.

Vastutav toimetaja A. Traksmann.

Väljaandja Sõdur, Tallinn, Uus tän. 10.

Varustan Sõjaväe raamatukogusid

kõiksugu kirjandusega

Eesti, Saksa, Vene, Prantsuse ja Inglise keeltes.

Võtan vastu tellimisi

väljamaal ilmuvate kõik-suguste sõjaväesse puutu-vate raamatute, ajakirjade ja ajalehtede peale.

Hinnad arvestan päevakursi järgi.

Raamatukogudele (Eesti kirjastajate ja raa-matukaupl. Ühingu poolt) väljakuulutat. %.

A. KEISERMAN' I

raamatukauplus ja kirjastusäri

TALLINN, Kinga t. 5. — Tel. 14-51.

Linna- ja Sõjaväe keskraamatukogude esitaja.

Raadio

„Standard Electric“

AJAKOHASED TUNTUD HEADUSES
RAADIO VASTUVÖTTE KOMPLEKTID,
KÖVENDAJAD, VALJULTRÄÄKIJAD
JNE. IGAS SUURUSES

RAADIO-INSENERI ERITEADLASE JUHA-TUS AMATÖÖRIDELE JA APARAATIDE ISE-EHITAJATELE SUUSÕNAL JA KIRJALIKULT

KAITSEVÄE OSADELE, KLUBIDELE JA KAITSEVÄELASTELE SOODSAD MAKSU-TINGIMUSED

TEHN. BÜROO „STANDARD ELECTRIC“ Ins. A. REINKE
RAARIO JA ELEKTRI TARBEASJADE
SPETSIAALÄRI
TALLINN, VALLI TÄN. 4 — TEL. 27-90